

**Universitat de les
Illes Balears**

Facultat d'Economia i Empresa

Memòria del Treball de Fi de Grau

Atur juvenil a Espanya: diagnòstic, anàlisi i recomanacions polítiques.

Sandra Moragues Barberà

Grau d' Economia

Any acadèmic 2013-14

DNI de l'alumne: 41539974L

Treball tutelat per Javier Rey-Maqueira Palmer

Departament d'Economia Aplicada

- L'autor autoritza l'accés públic a aquest Treball de Fi de Grau.
- L'autor no autoritza l'accés públic a aquest Treball de Fi de Grau.

Paraules clau del treball:

atur, atur juvenil, temporalitat, mercat laboral, nivell educatiu,...

ÍNDEX DE CONTINGUTS

• RESUM	1
• ABSTRACT	2
• OBJECTIUS I METODOLOGIA	3
1. INTRODUCCIÓ	4
2. EL MERCAT DE TREBALL A ESPANYA.....	6
- Temporalitat.....	6
- Model Productiu.....	7
- Nivell Educatiu.....	7
- Rigidesa Salarial.....	7
3. ATUR JUVENIL.....	9
- El Sistema Educatiu.....	11
• Abandonament Escolar Prematur.....	11
• Nivell Educatiu	18
- El Mercat Laboral.....	29
• Segmentació del Mercat Laboral	29
• Escassa efectivitat de les PAO.....	34
• Participació Laboral dels Joves i Efecte Desànim	38
4. REFORMES	45
- Reforma Educativa	47
- Reforma Laboral	47
- Minijobs	51
- Treballar a l'exterior	53
5. CONCLUSIÓ	54
6. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	58

ÍNDEX DE GRÀFICS I QUADRES

<u>Gràfic 1.</u> Taxes d'atur a Europa.	9
<u>Gràfic 2.</u> Taxes d'atur de llarga durada a Europa.....	10
<u>Gràfic 3.</u> Taxes d'atur juvenil a Europa.	10
<u>Gràfic 4.</u> Taxa d'abandonament escolar. Espanya i UE-28.	11
<u>Quadre 1.</u> Taxa d'abandonament escolar primerenc per Comunitat Autònoma.	12
<u>Gràfic 5.</u> Taxa d'abandonament escolar per sexe. 2008-2013.....	14
<u>Quadre 2.</u> Motiu de l'abandonament escolar (En %).	14
<u>Quadre 3.</u> Motius de l'abandonament segons els motius i el tipus d'estudis (En%).	15
<u>Quadre 4.</u> Aturats que cerquen la seva primera feina (En %).	16
<u>Quadre 5.</u> Ocupats per grup d'edat i branca d'activitat (En milers de persones).	17
<u>Gràfic 6.</u> Evolució del nivell de formació de la població adulta (2000-2011).....	18
<u>Gràfic 7.</u> Nivell de formació de la població adulta (25-64 anys). Any 2011.....	19
<u>Gràfic 8.</u> Evolució de les taxes d'accés de l'Educació Terciària tipus A.	20
<u>Gràfic 9.</u> Evolució de les taxes d'accés de l'Educació Terciària tipus B.	21
<u>Quadre 6.</u> Taxes d'atur entre individus de 25 i 74 anys.	22
<u>Quadre 7.</u> Taxa d'atur de diferents països segons sexe entre individus de 25 i 74 anys.	23
<u>Quadre 8.</u> Taxa d'atur diferents països per individus menors de 25 anys.	24
<u>Quadre 9.</u> Taxa d'atur de diferents països segons sexe entre individus menors de 25 anys.....	25
<u>Gràfic 10.</u> Taxa d'atur juvenil espanyola segons sexe. 1990-2013.	26
<u>Quadre 10.</u> Taxa d'atur juvenil segons CCAA.....	27
<u>Gràfic 11.</u> Taxa d'atur juvenil segons nivell de formació assolit. 2008 i 2013.	28
<u>Quadre 11.</u> Taxa temporalitat juvenil per diferents països. 2007-2013.	30
<u>Gràfic 12.</u> Assalariats segons el tipus de contracte entre individus de 16 i 64 anys.	31
<u>Gràfic 13.</u> Assalariats juvenils segons tipus de contracte. En milers de persones. .	32
<u>Quadre 12.</u> Assalariats per tipus de contracte per CCAA. (En %).	33
<u>Gràfic 14.</u> Assalariats per tipus de contracte i sexe (En milers de persones).....	34
<u>Quadre 13.</u> Despesa pública en PAO (% del PIB)	36
<u>Gràfic 15.</u> Composició de la despesa en polítiques actives d'ocupació.....	37
<u>Quadre 14.</u> Taxa d'activitat d'individus de 15 a 64 anys de diferents països.....	38
<u>Quadre 15.</u> Taxa d'activitat juvenil per diferents països.....	39
<u>Gràfic 16.</u> Taxa d'activitat per individus de 16 a 24 anys.	40

<u>Gràfic 17.</u> Taxa d'activitat segons l'edat i nivell de formació assolit.	41
<u>Gràfic 18.</u> Taxa d'inactivitat entre individus de 15 i 64 anys.	42
<u>Gràfic 19.</u> Taxa d'inactivitat juvenil per diferents països.	43
<u>Gràfic 20.</u> Persones joves que ni estudien ni treballen (NINI's) (% del total de la població).....	44
<u>Gràfic 21.</u> Tipus de NC.	48
<u>Quadre 16.</u> Salari mínim interprofessional.....	49
<u>Quadre 17.</u> Pressió fiscal. 2007-2012.....	50
<u>Gràfic 22.</u> Tipus de contractació durant la crisi (En milions de treballadors).	52
<u>Gràfic 23.</u> Jornada a temps parcial a Europa.	52

RESUM

La situació socio-laboral dels joves a Espanya és clarament pitjor a la que hi ha en el conjunt de la Unió Europea. Aquest estudi pretén profunditzar en la realitat dels joves i de la seva situació.

L'atur juvenil ha estat un dels indicadors econòmics més afectats per la recent crisi econòmica, per això, és primordial reduir-lo perquè té implicacions directes sobre la situació econòmica present i futura dels joves. Aquests individus que actualment no es poden incorporar en el món laboral així com voldrien per la recessió, contarán durant la seva carrera laboral, en general, amb uns salaris més baixos, major sobrequalificació i majors terminis d'atur que un que ho fa en període d'expansió.

En aquest estudi s'investigarà detalladament el tema de l'atur des de diferents punts i els aspectes causants com poden ser les deficiències que té el sistema educatiu i el mercat de treball espanyol.

Una vegada establertes les causes d'aquesta maleïda xifra macroeconòmica, explicarem les mesures que ha pres el nostre Govern, comparant-les amb les de la Unió Europea. Per concloure, afegirem més polítiques o reformes que podrien corregir aquest problema.

ABSTRACT

The employment situation of the young Spanish people is clearly worst comparing it to the rest of Europe. This study will explain in depth the reality of this sector of the population and their actual labor situation.

The youth unemployment rate has been one of the most affected indicator by the economic crisis. As this economic indicator has direct effects to the present and future economic situation of the young population, it is extremely important to reduce this rate. This part of the society that does not have the opportunity to find the right workplace according to their studies and skills, will have to accept a lower salary with overqualified skills and knowledge than the people joining the labor market during an expansion period of the economy.

This study will analyze in depth the unemployment topic from different points of view and the reasons of this situation as the deficiencies that the education system and labour market have.

Once we will have exposed the reasons of this terrible macroeconomic rate, we will explain the measures that our Government has applied, comparing them to the ones that the European Union has applied.

To conclude, we will add alternative political reforms that could correct this problem.

OBJECTIUS DEL TREBALL I METODOLOGIA

El tema principal d'aquest treball és l'atur juvenil. Com ja sabem, aquest estudi és molt important per analitzar la realitat que estem vivint en aquest moment degut a la crisi econòmica que persisteix en el nostre país.

S'analitzaran en profunditat diferents aspectes per veure com afecten a aquesta variable macroeconòmica per, posteriorment, poder establir diferents polítiques o reformes per intentar pal·liar aquesta xifra catastròfica.

Aquest tema em va causar interès perquè està a l'ordre del dia i ens afecta a tots els joves en termes del nostre futur i de la possibilitat d'incorporar-nos al món laboral.

A part, és un tema del que en parla tota la població, no només els economistes.

Per tant, vaig decidir elegir fer aquesta investigació per poder informar-me de manera objectiva amb les dades publicades i analitzar el que s'hauria de fer per intentar millorar-ho i corregir les deficiències que existeixen durant anys del nostre mercat laboral que no es poden regular sense la intervenció de l'Estat.

Les dades utilitzades en aquest document han estat extretes de les principals font que tenim com són l'Eurostat, l'OCDE, el FMI,... per dades de la Comunitat Europea; i l'Enquesta de la Població Activa (EPA) de l'INE per a dades nacionals.

També ens han servit altres butlletins com són el centre de recerca de BBVA Research, el FEDEA,...

1. INTRODUCCIÓ

L'economia espanyola s'ha vist especialment afectada per la crisi que va començar fa uns anys: encara que la caiguda de l'activitat productiva ha estat més bé lleu, la taxa d'atur s'ha disparat fins nivells per damunt del 20%. Aquest fet indica un alt grau de sensibilitat de l'ocupació a davant variacions de la producció, fet motivat per un mal ajustament del mercat laboral.

Podríem dir que el model productiu associat a activitats de baixa productivitat és el principal causant de la falta de competitivitat empresarial i la volatilitat de l'ocupació, però existeixen altres raons que introdueixen rigideses i ineficiències al mercat laboral espanyol, com són la distorsió en els nivells educatius, l'alta taxa de temporalitat, la rigidesa salarial, l'elevat cost d'acomiadament i la ineficiència del contracte a temps parcial.

El model productiu espanyol s'ha basat en el sector de la construcció, turisme i indústries. Aquest model va permetre reduir l'atur durant uns anys però ens ha dut a importants problemes a nivell estructural. Ara tenim grans obstacles en els nivells educatius, uns salaris reals baixos i una baixa productivitat dels treballadors.

Si comencem analitzant la situació actual del nostre país veurem que hi ha signes esperançadors de que l'economia espanyola ha anat corregint els seus desequilibris estructurals. Per una part, els costos laborals unitaris estan reduint la seva diferència amb els de l'economia alemanya, aspecte fonamental per recuperar la competitivitat. Per altra part, tenim uns dels millors nivells d'exportacions de l'Eurozona i la balança exterior ha passat de tenir un dèficit a situar-se en un superàvit.

De totes maneres, la situació és molt difícil per moltes famílies. El tema més important és que es generi ocupació sinó no ens serveix res. Per aconseguir una economia sòlida i sostenible, el primer que hem d'eliminar, o disminuir, és la taxa d'atur. Ja que és realment alarmant. La taxa d'atur espanyola és tres vegades superior al promig de la OCDE.

Un altre aspecte molt destacat és l'atur juvenil, com venim dient, que va acabar l'any 2013 amb una taxa del 55.7%.

Què es pot fer? Molta part de la solució cau en el creixement i la recuperació de la demanda agregada. Però també és necessari un mercat laboral més reactiu, que estigui suportat per una sèrie de polítiques tant actives como passives i que es millorin les condicions dels treballadors.

Una notícia alentidora és que la OCDE considera que la reforma laboral de 2012 va en la bona direcció ja que redueix la rigidesa i la dualitat que obstaculitza la creació d'ocupació.

També s'hauria de donar suport a la petita i mitjana empresa ja que constitueixen la major part de llocs de feina per a aquest col·lectiu.

Una gran reforma estructural que s'hauria d'aconseguir seria fomentar la iniciativa empresarial i augmentar la competència en els mercats, inclosos els

serveis de transport i els serveis professionals. A més, d'invertir més en investigació, desenvolupament i innovació.

També trobem el tema de l'educació, un element que hauria d'estar basat en l'excel·lència i qualitat, que pugui crear oportunitats per a tots i que faciliti el pas de l'escola al treball i viceversa. A més, la inversió en la Formació Professional també és important ja que es millorarien les condicions dels contractes de formació en els plans d'estudis.

A continuació, analitzarem el nostre mercat laboral i els factors causants de les distorsions que presenta.

2. EL MERCAT DE TREBALL A ESPANYA

Com hem comentat abans, la majoria d'economistes pensen que una gran part de problemes que té l'economia espanyola en aquests darrers anys de crisi venen determinats pel mal funcionalment que té el nostre mercat laboral. Tot i així, aquesta recessió no ha tingut l'origen en el mercat de treball, aquest fet ha ajudat, ja que l'ineficient regulació laboral a Espanya ha servit com a tràmit de perturbacions financeres, aconseguint una de les majors taxes d'atur i destrucció de treball dels països de la OCDE. Estem d'acord, doncs, que es necessita una reforma laboral que doni una empenta per sortir d'aquesta maleïda recessió i poder arribar a tenir una senda de creixement sostenible. Uns dels aspectes més importants d'aquesta reforma hauria de ser l'eliminació de la segmentació existent entre treballadors indefinits i temporals.

El nostre mercat de treball està caracteritzat per presentar rigideses i distorsions i, per això, hem d'acudir a una intervenció per part de l'Estat per intentar que hi hagi assignacions de treball eficients.

A continuació, explicarem les principals deficiències que presenta el nostre mercat de treball.

- ELEVADA TAXA DE TEMPORALITAT.

El dualisme del mercat laboral és un problema per la nostra economia des de més de 25 anys. Per una part, els treballadors indefinits estan ben protegits per la llei, ja que tenen un cobertura sindical, un alt cost d'acomiadament i solen rebre un salari més alt, el que du a un benefici social major. Però, per altra banda, existeixen els contractes temporals que, sindicalment, deixen al treballador desprotegit, estan més exposats a perdre la seva feina i, normalment, solen tenir uns sous inferiors.

De totes maneres, aquest segon tipus de treballador ha estat el més contractat per les empreses espanyoles per poder evitar els cost d'acomiadament dels contractes indefinits. Però, en situacions negatives de l'economia, el treballador temporal és el més afectat. El que ocorre és que això és el que provoca l'atur, ja que aquests treballadors van rotant d'empresa en empresa i arriba un moment en el que estan desocupats, afectant de manera negativa a la productivitat del país.

Un altre aspecte que augmenta la temporalitat és la falta d'incentius de les empreses per formar als seus treballadors i la falta d'incentius que tenen aquests per formar-se. Com sabem, la formació i els coneixements propis que té un treballador són la seva protecció per no perdre la feina. Davant estudis, podem veure que les taxes d'atur de la gent formada són inferiors i, a més, tenen salaris més elevats.

Els col·lectius que més contractes alberguen temporalment són els joves, les dones i els immigrants. A vegades, sinó fos per un contracte temporal no podrien introduir-se en el món laboral, però després és difícil que aquest contracte passi a ser indefinit.

- EL MODEL PRODUCTIU:

El model productiu del nostre país, basat en els sectors de construcció, turisme i indústries, ha donat lloc a imperfeccions en el sistema educatiu i poca productivitat en l'etapa de recessió. Si volem aconseguir un altre model productiu hauríem de reduir aquesta maleïda temporalitat i invertir més en sectors intensius en coneixement i que ens generessin més valor afegit, tot això, amb unes relacions laborals més estables.

A Espanya, la productivitat té un comportament contracíclic, és a dir, disminueix en períodes d'expansió i augmenta en la recessió. Aquest fet és degut a que la mà d'obra amb nivells baixos de productivitat és molt més vulnerable a les fluctuacions cícliques de l'economia. La baixa productivitat unida a la poca sofisticació dels negocis i la possibilitat d'oferir salaris baixos han provocat que la competitivitat de les empreses es centri més en baixos costos que en alta productivitat.

I com és normal, els salaris han augmentat més del que ho ha fet la productivitat del treball, el que ha fet augmentar els costos laborals, que a la vegada ha reduït la competitivitat de les indústries espanyoles.

- EL NIVELL EDUCATIU:

Presenta moltes distorsions degut a l'existència d'una enorme diferència entre la població amb estudis primaris i la població amb un nivell de formació mig o alt. Aquesta diferència és deguda, en major part a un cost d'oportunitat alt durant el boom immobiliari. A més, tenim un excés d'oferta de treballadors qualificats per l'estructura productiva del nostre país, és a dir, el nostre país presenta una sobrequalificació dels joves espanyols en el lloc de feina que ocupen degut a que necessitem més individus amb una formació mitjana i, com que no en tenim, aquests llocs són ocupats per universitaris.

- RIGIDESA SALARIAL:

Els desplaçaments de l'oferta i la demanda de treball, unit a les pertorbacions salarials, ens ajuden a entendre les causes de l'atur. El que hem après amb la teoria econòmica és que si ens trobem davant un excés d'oferta en un model competitiu, el mercat s'anirà ajustant fins l'equilibri mitjançant una reducció del preu, però això no passa, ja que quan tenim atur el mercat de treball no s'ajusta degut a que els salaris reals no disminueixen.

Els primers intents per explicar aquests desajusts entre oferta i demanda de treball daten dels economistes de la Nova Macroeconomia Keynesiana com són Fisher (1977) i Taylor (1980). Aquests autors expliquen les rigideses nominals a partir de que molts treballadors estan coberts per contractes on s'ha especificat un salari nominal. A llarg termini, ens duria a un ajust del mercat de treball però molt a poc a poc.

Després d'aquests anàlisis aquests autors van decidir centrar-se en les rigideses reals existents en el mercat de treball. En aquest apartat ens trobem les teories dels contractes implícits, el model dels "insiders-outsiders" i la hipòtesi dels salaris d'eficiència.

El **model dels contractes implícits** va ser desenvolupat per Azariadis (1975), Baily (1974) i Gordon (1974). Suposa una aversió al risc dels treballadors en

quant a les fluctuacions de la renda futura. Per poder evitar aquest risc, negociem amb l'empresa un salari real determinat, on aquest els hi assegura un determinat poder adquisitiu. I, per això, encara que es produeixin canvis en la demanda agregada, els salaris reals es mantenen fixos. Així, es suavitza el consum del treballador i les empreses poden afrontar millor les fluctuacions econòmiques. Però s'ha d'afegir que els treballadors accepten un salari inferior al de mercat.

Els inconvenients d'aquest model són dos: prediu treball compartit en lloc d'acomiadament quan la situació econòmica es deteriora i no explica perquè les empreses no paguen salaris més baixos als nous treballadors.

El **model "insiders-outsiders"** (Lindbeck, 1984 i Snower, 1988) explica alguns tipus de costos de rotació laboral on aquests creen rendes econòmiques i poder de mercat als treballadors interns de les empreses. Aquests poden pressionar i aconseguir salaris superiors al salari potencial que buida el mercat i al salari de reserva dels treballadors que no treballen en aquestes empreses (els treballadors externs) sense perdre la feina. El cost de rotació més conegut és el cost de contractar i acomiadar treballadors. Un altre cost de rotació laboral que podríem explicar és el següent: els treballadors interns es neguen a cooperar amb els treballadors externs que volen aconseguir una feina a canvi de salaris més inferiors als que perceben els primers. Aquesta falta d'ajuda provoca que la productivitat dels treballadors externs disminueixi i també tinguem un augment del seu salari de reserva.

Si ens centrem en la **teoria dels salaris d'eficiència** (Solow, 1979), hem d'oblidar el cas de que els treballadors interns no volen reduir el seu salari, sinó que en aquest model és a les empreses a qui els interessa reduir-los. Aquesta teoria suposa que la productivitat neta dels treballadors depèn del salari que reben. Així, encara que ens trobem en una situació on les empreses poguessin reduir el salari, no ho fan, ja que això faria reduir la productivitat.

3. ATUR JUVENIL

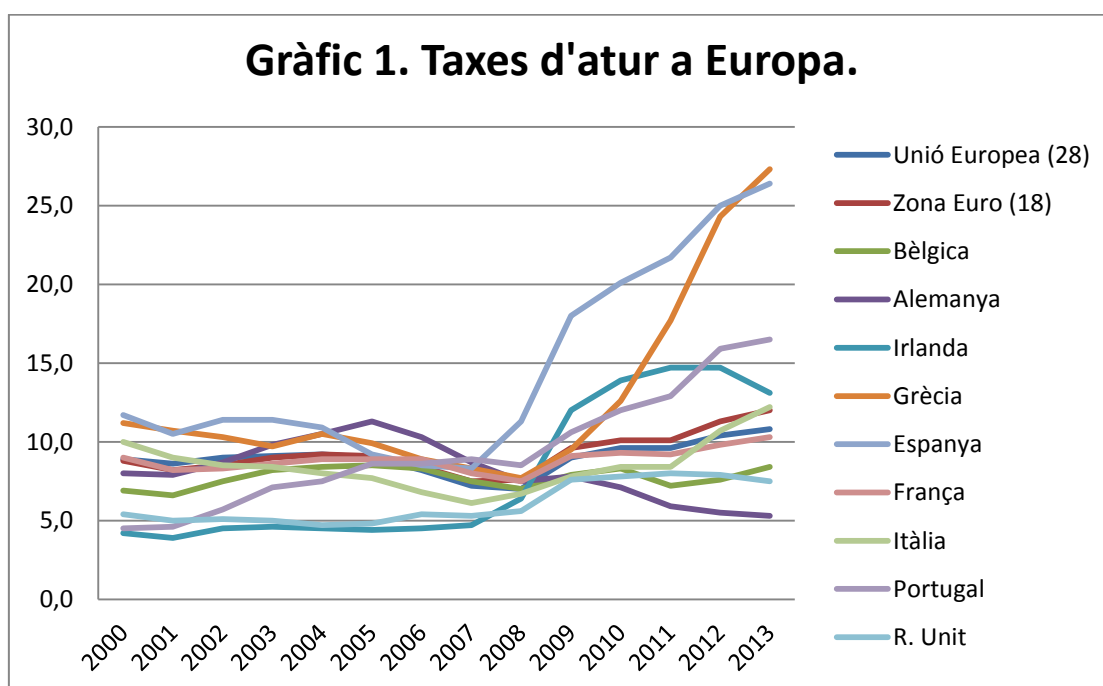
Abans d'aprofundir en l'anàlisi de l'atur juvenil, definirem el que és. Entenem per aturats juvenils el col·lectiu entre 16 i 25 anys que no tenen feina (ni han treballat una hora remunerada en la setmana anterior de l'avaluació), ni han cercat feina en les quatre setmanes anteriors (com a assalariats o si han fet gestions per establir-se pel seu compte) i, el més important, estar disponible per treballar en el termini de les dues setmanes següents. Aquests tres requisits s'han de donar alhora per considerar-se aturat. Per obtenir la taxa d'atur juvenil hem de dividir el nombre d'aturats juvenils entre la població activa (ocupats + aturats).

L'atur estructural és uns dels principals problemes als que tem l'economia espanyola en l'actualitat. Aquest atur és conseqüència dels desajusts entre l'oferta i la demanda de treball degut a desequilibris de caràcter geogràfic i a desequilibris ocupacionals.

Com hem dit abans, en la majoria de països desenvolupats la taxa d'atur ha crescut amb la crisi. Però aquest fet ha estat més rellevant a Espanya, gràcies a la nostra taxa de temporalitat i les dificultats que tenim a l'hora de la inserció laboral.

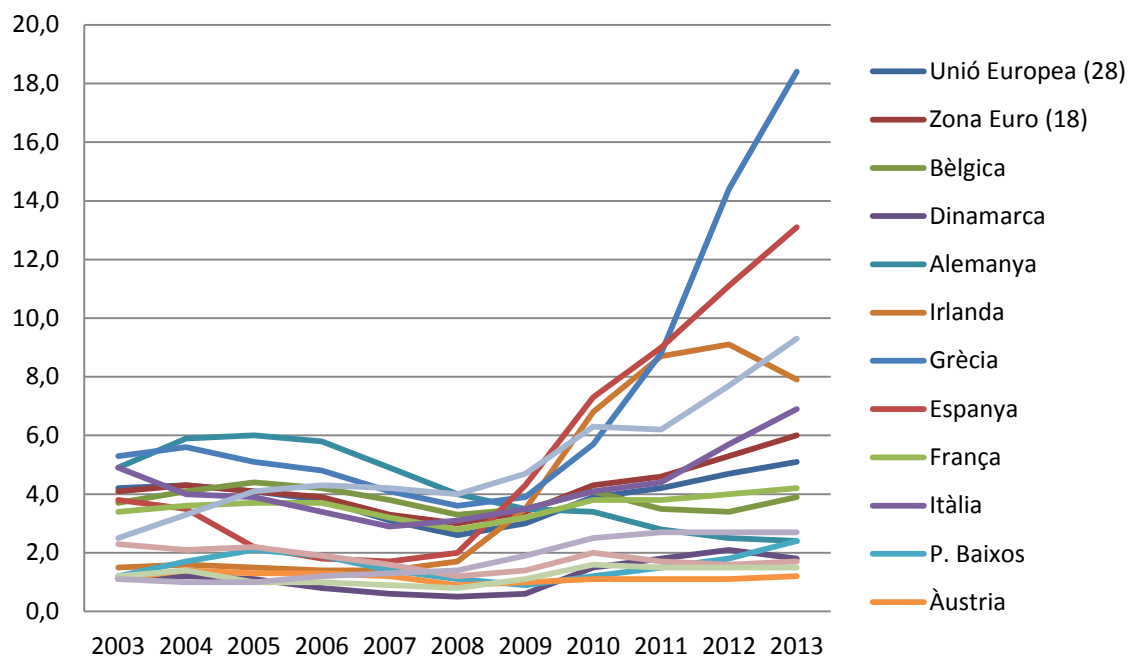
Les condicions laborals de la població, sobretot, dels joves, depenen de l'eficàcia del sistema educatiu. En un context en el que existeix un excés d'oferta de treball i de constants requeriments formatius per part de les empreses, la probabilitat de que un jove pugui accedir al món laboral de manera estable i que estigui ben remunerat, depèn, en quasi tots els casos, de l'educació que ha rebut.

Abans de començar en l'anàlisi detallat de les distintes manera d'analitzar aquesta variable macroeconòmica, veurem una visió global.

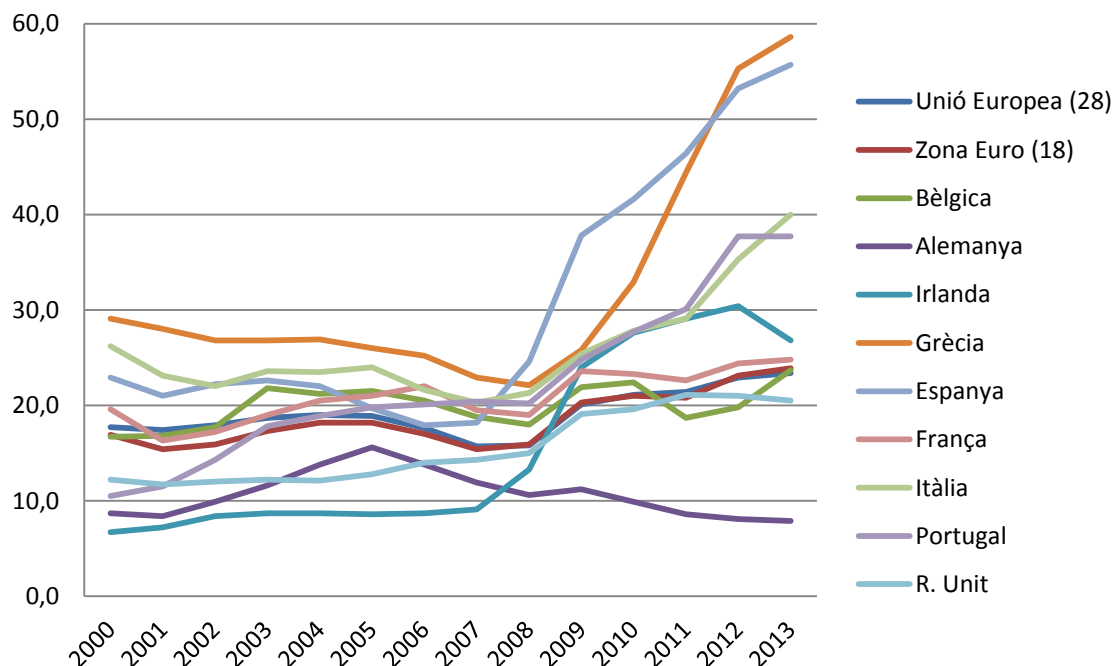
Font: Elaboració Pròpia. Dades: Eurostat.

Gràfic 2. Taxes d'atur de llarga durada a Europa.

Font: Elaboració Pròpia. Dades: Eurostat.

Gràfic 3. Taxes d'atur juvenil a Europa.

Font: Elaboració Pròpia. Dades: Eurostat.

❖ CAUSES DE L'ATUR JUVENIL.

Aquest anàlisi mostra que existeixen deficiències del sistema educatiu i del mercat de treball que expliquen les causes principals de l'elevada taxa de l'atur juvenil a Espanya. Com a distorsions del sistema educatiu trobem l'abandonament escolar primerenc i el desajust entre l'oferta i la demanda de treball per nivell educatiu, que dificulta la transició a la feina dels joves i repercuteix de manera negativa sobre la seva carrera laboral. I si ens referim al mercat de treball, destaquem l'elevada segmentació i l'escassa efectivitat de les polítiques actives d'ocupació. Tot això sumat al deteriorament de la participació dels joves per un efecte desànim.

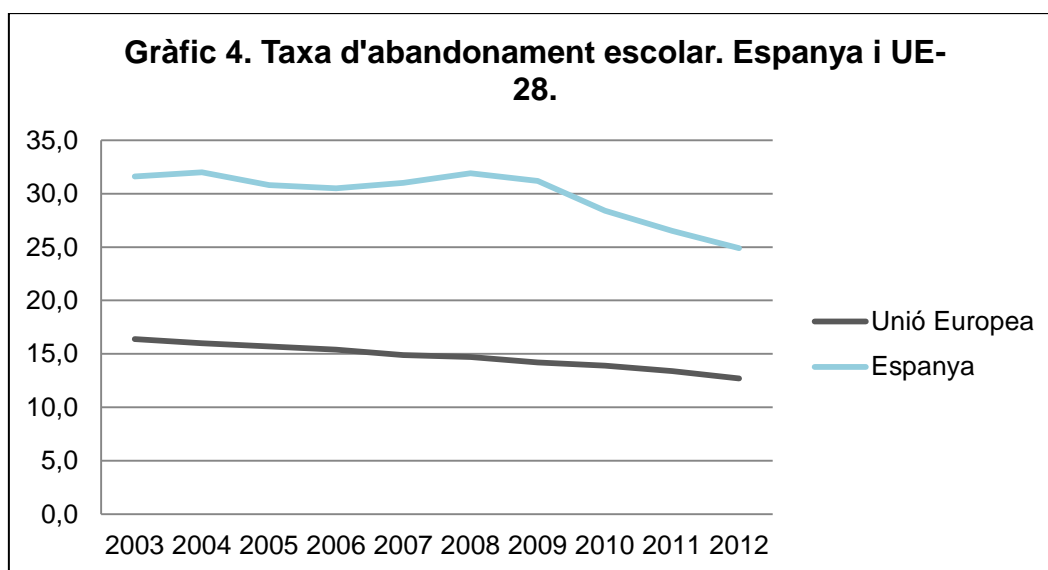
1.1. El sistema educatiu.

La presa de decisions educatives i l'evolució del mercat depenen una de l'altra. Un mercat laboral funcionarà de manera correcta si, anteriorment, la formació rebuda en l'educació ha estat bona; però també dependrà de la situació i perspectives de feina, les quals poden afectar a la decisió de seguir o no amb els estudis.

Per tant, l'existència d'aspectes negatius que dificultin un sistema educatiu factible ens durà a augments d'atur juvenil, que seran tan majors com menor sigui l'efecte desànim.

➤ **ABANDONAMENT ESCOLAR PRIMERENC.**

L'elevat nivell d'abandonament educatiu primerenc és un motiu de creixent preocupació. Aquest és un símptoma principal de quan hi ha problemes en el sistema educatiu. La gran preocupació d'aquesta qüestió s'explica pels efectes negatius que es produeixen en termes d'inserció en el mercat de treball i la carrera laboral futura de les persones que abandonen l'educació, sense oblidar que una major formació pot dur a millors resultats en millor salut, major esperança de vida, millor qualitat de vida o més intensa participació social.

Font: Elaboració Pròpia. Dades: Eurostat

Aquest gràfic ens mostra les taxes d'abandonament escolar durant el període 2003-2012. La taxa espanyola es manté durant tot el període en taxes molt elevades, arribant al seu punt màxim en el 2004 situant-se en un 32%. A partir del 2009 comença a disminuir fins a arribar al 24.9% a finals de 2012.

Si comparem aquesta taxa amb els valors mitjans de la Unió Europea podem observar amb claredat que aquest problema té molta rellevància en el cas d'Espanya. Les taxes espanyoles estan per damunt la mitja europea en tot el període, fins i tot, arribant a doblar-les en alguns anys. La diferència menor la trobem en els darrers anys (12.2%). El màxim experimentat va ser en el 2008 (17.2%). Encara que la diferència hagi disminuït, la taxa es manté en taxes molt superiors als països del nostre voltant, on també s'han reduït.

Si ens centrem en el cas d'Espanya, podem veure en el quadre 1 com existeixen diferències entre regions.

Quadre 1. Taxa d'abandonament escolar primerenc per Comunitat Autònoma.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Andalusia	37,9	38,1	37,3	38,5	37,5	34,7	32,5	28,8
Aragó	23	26	26	25,6	25,1	23,7	22,7	20,4
Astúries	20,1	23,2	22,5	19,7	21,1	22,3	21,9	19,4
Balears	39,3	36,5	43,1	43,2	40,8	36,7	30,7	30,1
Canàries	30,5	34,5	36,3	34,1	31,3	30,4	31,5	28,3
Cantàbria	21,8	23,6	25,3	22,8	23,9	23,9	21,2	14
Castella i Lleó	25,7	23,8	23,5	26	27	23,3	27,3	21,5
Castella-La Manxa	36,5	38,6	37,2	38,1	34,4	33,2	31,6	26,9
Catalunya	33,1	28,6	31,6	33,2	31,9	29	26	24
C. Valenciana	32,1	31,5	31,6	33,1	32,8	29,2	27,4	26,9
Extremadura	37	35,9	34,3	33,6	34,5	31,7	29,6	32,2
Galícia	23	24,9	23,9	24,1	26	23,1	20,8	23,1
Madrid	26	26	25,8	26,9	26,3	22,3	19,8	22,2
Murcia	39,4	38,7	39,6	41	37,3	35,5	30,7	27,7
Navarra	18,4	13,5	17,1	19,2	19,8	16,8	12	13,3
P. Vasc	14,5	14,5	14,3	14,7	16	12,6	13	11,5
La Rioja	29	27,1	30,3	37,2	32,7	28,1	30,2	22,8
Ceuta i Melilla	44,4	47	49,2	42,1	36	40,7	32,2	37
ESPANYA	30,8	30,5	31	31,9	31,2	28,4	26,5	24,9

Font: Elaboració Pròpia. Dades: INE

Aquestes dades de l'INE ens mostren com en el any 2012 les taxes han disminuït en relació a l'any 2005, encara que en aquest any hi trobem valors molt elevats, com és el cas de Ceuta i Melilla. Aquesta Comunitat Autònoma ostenta el 37% d'abandonament escolar. Seguida per Extremadura i Balears, amb un 32.2% i 30.1% respectivament.

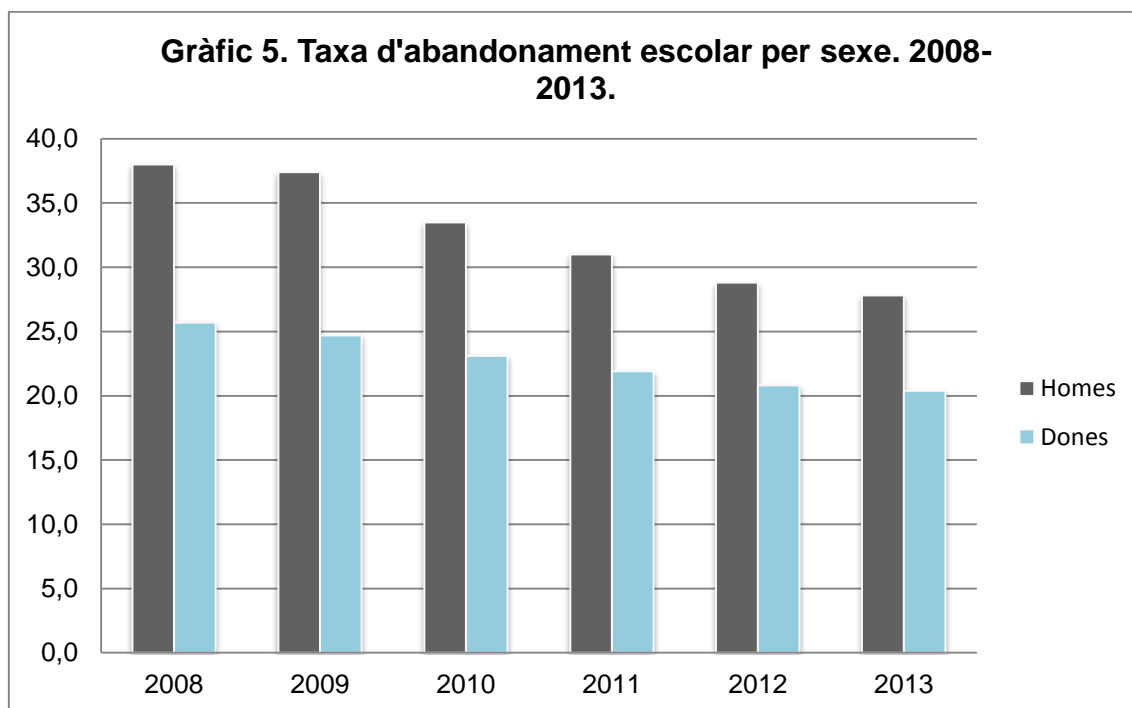
Les Comunitats Autònomes que presenten una menor taxa d'abandonament escolar són el País Basc (11.5%), Navarra (13.3%) i Cantàbria (14%). Si ens

fixem, aquestes taxes són una tercera part de les CCAA amb més abandonament escolar.

Així, podem veure que, encara que aquestes taxes s'han anat reduint durant el període analitzat veiem que Espanya té un sistema educatiu amb deficiències clares que afecten al conjunt del país i és important, ja que les oportunitats socials de les persones depenen cada vegada més de la seva qualificació, del seu capital humà, de la capacitat d'obtenir i interpretar la informació i d'utilitzar i adquirir el coneixement.

Altres estudis sobre l'abandonament escolar a Espanya indiquen que el patró depèn de les característiques personals de l'individu, com poden ser, el sexe, la nacionalitat, la família, l'edat i els nivells assolits en educació fins l'abandonament.

Parlant del sexe, podem assenyalar, com es veu en el gràfic 5, que l'abandonament és un tret predominant del sexe masculí. Aquestes taxes són permanentment majors en el cas dels homes que en el de les dones. Es tracta d'un patró habitual en el conjunt de la Unió Europea però que a Espanya resulta més important. Així, si ens fixem en l'any 2013, podem veure que la diferència és de 7 punts percentuals (homes, 27.8%; dones, 20.4%). Els motius d'aquesta diferència no són clars però podem assumir que el procés de desenvolupament durant la pubertat afavoreix el manteniment de la disciplina, l'atenció i l'ordre de treball entre les nines en molta major mesura que entre els nens.

Font: Elaboració Pròpia. Dades: Eurostat.

- QUINS PODEN SER ELS MOTIUS PER DEIXAR ELS ESTUDIS?

Com hem comentat abans, abandonar els estudis abans repercuteix a l'hora d'inserir-nos al món laboral. Per això, és important discutir aquest tema, a més a més, si ens fixem en l'alta taxa d'abandonament que té el nostre país veurem que és un tema que afecta, i de gran mesura, a l'atur juvenil.

És més atractiva l'opció de treballar?

Ja sabem que una persona quan és adolescent pot ser que tingui el cost d'oportunitat de seguir estudiant més alt. És a dir, que s'estimi més començar a treballar i aconseguir doblers ara que no pas esperar i en futur tenir més oportunitats en el món laboral gràcies a haver estudiat més temps.

Per analitzar aquest estudi ens centrarem en l'enquesta ETEFIL 2005 (Enquesta Transició Educativa-Formativa i Inserció Laboral). Si ens fixem en el quadre 2 podem veure que el percentatge més elevat el trobem en que els individus (no han completat l'educació secundària) que abandonen els estudis és pel mateix rebuig a no voler continuar-los.

Quadre 2. Motiu de l'abandonament escolar (En percentatge).

		OCUPACIÓ	CANVI D'ESTUDIS	REBUIG	IMPOSIBILITAT
Sexe	Masculí	33,1	13,6	46,6	6,6
	Femení	24,2	16,4	50,7	8,8
Màxims estudis dels pares	Sense Estudis	27,7	10,9	53	8,3
	Obligatòria	31,1	15,2	46,7	7
	Batxiller	29,8	16,7	41,9	11,6
	Professional	26,8	18,1	43,6	11,4
	Superior	28,2	17,6	45,8	8,4
Titularitat del centre	Públic	30,6	13,7	47,9	7,8
	Privat/Concertat	27,3	18,6	48,6	5,4

Font: ETEFIL 2005

Les diferències per sexe ens deixen veure que, en el cas dels homes, un terç exacte va afirmar que va abandonar els estudis per incorporar-se a una feina o per cercar-la, mentre que en les dones, aquesta proporció és d'un quart.

Però si ens fixem en les diferències degudes al nivell d'estudis dels pares o de la titularitat del centre és més difícil treure conclusions. El canvi d'estudis és la raó amb menys percentatge d'abandonament pels fills dels que no tenen estudis completats, mentre que el rebuig és la raó més contestada.

I parlant de la titularitat del centre, els que estudiaven en escoles públiques abandonen l'educació més prest, simplement, pel rebuig a seguir estudiant. Percentatge quasi igual als que estudiaven en col·legis concertats. On veiem més diferència és en l'opció de l'ocupació, on els alumnes de centres públics superen el tres punts percentuals als de centres privats. A més, entre els que

estudiaven en concertats la proporció que va afirmar abandonar per canvi d'estudis és cinc punts percentuals major.

Quadre 3. Motius de l'abandonament segons els motius i el tipus d'estudis (En percentatge).

MOTIU DE L'ABANDONAMENT	TRAJECTÒRIA POSTERIOR						
	NO POST SECUNDÀRIA	FALLEN		SEGUEIXEN		ES TITULEN	
		Batxiller	CF	Batxiller	CF	Batxiller	CF
Troben feina	24,3	18,6	31,3	13	8,9	11,5	29,1
Assoleix el nivell desitjat o cerca feina	26,9	17,1	19,9	10,9	16,1	15,8	44,9
Canvi d'estudis	15	8,9	5,5	10,9	10,7	26,1	10
Rebuig	23,3	25	21,5	15,2	23,2	13,9	5,6
Impossibilitat	10,6	30,4	21,8	50	41,1	32,6	10,3

Font: Elaboració Pròpia. Dades: ETEFIL 2005

El quadre anterior ens explica els motius de l'abandonament segons el tipus d'estudi.

Les raons de l'abandonament canvien segons la trajectòria posterior. Un terç dels que abandonen després de començar la Formació Professional ho fan perquè han trobat una feina; i la proporció dels que troben feina amb títol universitari és gairebé d'un quart.

Però, hem de posar atenció en el fet que l'abandonament dels que tenen un FP acabat, en quant a l'ocupació, és similar als que no acaben. Això es produeix perquè és difícil mesurar els abandonaments en cicles formatius, ja que es pot deure a que l'elecció del FP ha estat un èxit, és a dir, aquests troben feina sense molta dificultat amb la facilitat de que alguns centres poden negociar amb empreses per aconseguir ocupació per aquests individus.

També s'ha de destacar que entre els individus que no acaben l'ESO els motius de rebuig i impossibilitat tenen molta diferència entre sí.

Si ens fixem en el percentatge de rebuig dels que no inicien l'educació secundària i els que segueixen amb FP veure que gairebé és el mateix.

Hi ha una gran diferència d'abandonament entre els que abandonen després de finalitzar el batxiller (14%) o d'acabar un FP (≈6%).

Aquesta elevada taxa d'abandonament escolar es pot deure en major mesura al pas cap a la vida adulta. La raó més important a l'hora d'abandonar els estudis és, com hem dit abans, iniciar una vida laboral o cercar feina o donar passes cap a la vida adulta, com pot ser independitzar-se o tenir fills. Aquests

individus pensen que el treball és la vida real enfront a la formació, que troben que és menys important.

Quadre 4. Aturats que cerquen la seva primera feina (En percentatge).

	2013			
	1T	2T	3T	4T
De 16 a 19 anys	28,8	27,8	28,7	24,3
De 20 a 24 anys	38,5	40,3	41,5	42,4

Font: Elaboració Pròpia. Dades: EPA.

La classe obrera és la que té més el ment en aquest aspecte (en treballar). I també en els immigrants, encara que alguns d'ells continuïn la seva formació mentre esperen els "papers" o perquè l'empresa els obliga a tenir, com a mínim, el títol de graduat.

Però també trobem casos en que els individus tenien la idea de treballar tot just abandonar els estudis, però una vegada deixats no s'han plantejat la recerca de feina o alguns ho han intentat però sense cap èxit. Les dones prefereixen les responsabilitats domèstiques.

La idea més important de deixar els estudis és que associen la feina amb doblers. I per això, pensen que poden fer el que vulguin i, fins i tot, no dependre dels pares en termes de despeses pròpies (les més habituals solen ser sortir de festa i els capritxos). Però després d'un temps treballant, se n'adonen que fer feina no és suficient, que hi ha coses més importants.

Alguns dels que han abandonat ho han fet per fer feina cuidant un ancià o nens petits.

Aquests sectors en què troben feina són els menys qualificats: cuidar persones majors o nens (ja esmentats), neteja (sector habitual en dones) o l'hostaleria.

Com ens mostra la següent taula amb dades de l'INE, podem veure el nombre d'ocupats entre 16 i 24 anys que treballen en aquests sectors menys qualificats.

**Quadre 5. Ocupats per grup d'edat i branca d'activitat
(En milers de persones).**

Ambdós sexes	2013	
	De 16 a 19 anys	De 20 a 24 anys
Agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca	8	37,8
Construcció	2,5	26,6
Comerç a l'engròs i al detall; reparació de vehicles de motor i motocicletes	19,4	162
Hostaleria	15,5	112,3
Altres serveis	2,9	25,5

Font: Elaboració Pròpia. Dades: EPA.

Com podem observar, la dada que hem extret d'aquest anàlisi de la quantitat de joves que treballa en l'hostaleria és la més elevada, amb 112.300 persones que estan treballant en aquest sector.

Les condicions de treball solen ser nefastes, no només pels baixos salaris, sinó també pels horaris i per la inestabilitat, ja que molts no només han tingut una feina des de que varen deixar els estudis.

Encara que tots tenen una cosa en comú i és que reconeixen que la formació és necessària, una vegada han vist el que el mercat de treball ofereix. Molts estan penedits de no haver obtingut un títol.

Però el cercar feina no és l'única causa d'haver deixat els estudis, a més trobem el voler viure en parell o tenir fills. Per moltes dones, la família és l'objectiu fonamental, encara que siguin les que abandonen els estudis més tard.

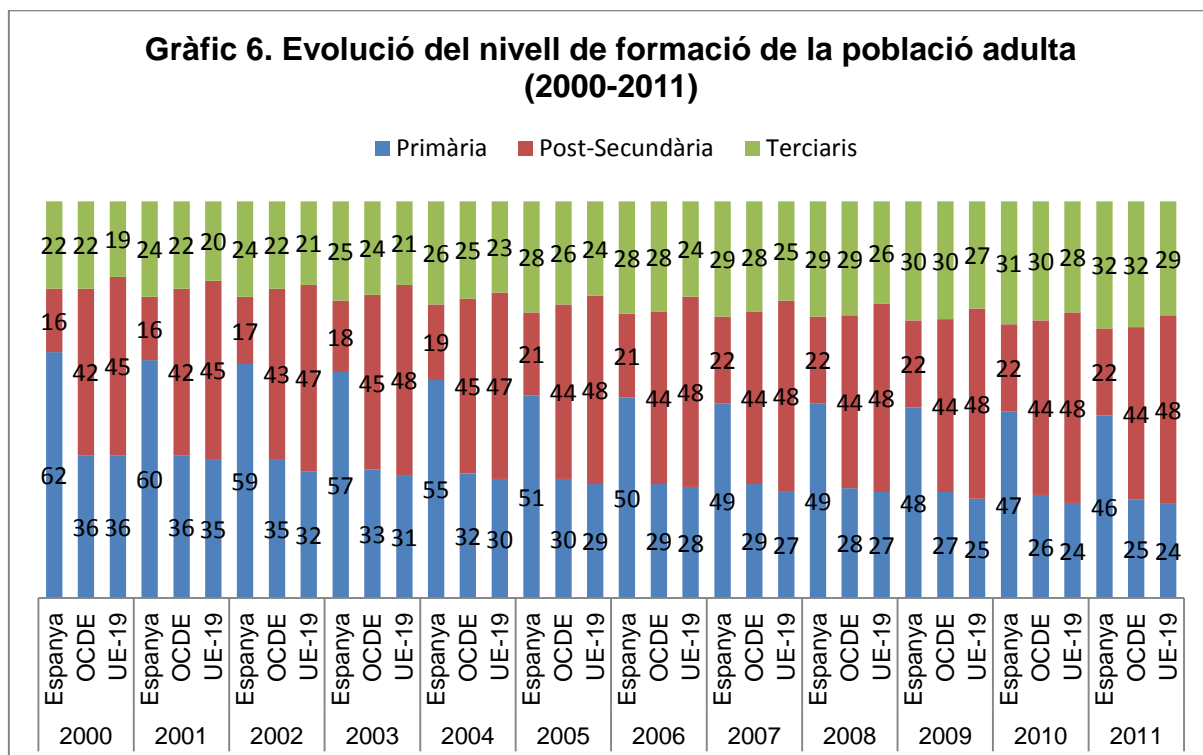
Per concloure, podem dir que la raó primordial d'abandonar la seva formació és la feina però després se n'adonen que necessiten més nivell educatiu per no tenir aquest treball tan poc qualificat i poder tenir condicions laboral millors. També hem de destacar que la família és una opció essencial a l'hora d'abandonar per moltes dones.

➤ **NIVELL EDUCATIU.**

Com hem vist abans, l'alta taxa d'abandonament escolar primerenc no és incompatible amb la millora del nivell educatiu dels nous col·lectius de població registrada durant els darrers 30 anys. Encara que aquest augment s'hagi donat en l'educació universitària, el que ha provocat un desajust entre l'oferta i la demanda de treball per nivell educatiu que, com és normal, afecta a l'evolució de l'atur juvenil.

Durant les dècades passades, en quasi tots els països de la OCDE hi ha hagut un augment rellevant en el nivell educatiu. L'educació terciària s'ha ampliat i la segon etapa d'Educació Secundària s'ha convertit en el nivell educatiu més comú dels joves en quasi tots els països de la OCDE.

En el següent gràfic podem observar com la població adulta espanyola amb estudis superiors a la ESO s'ha incrementat des del 2000 en un 16% (38% en el 2000 i 54% en 2011), encara que és necessari augmentar més aquest paràmetre respecte a les mitjanes de la OCDE i de UE-21.

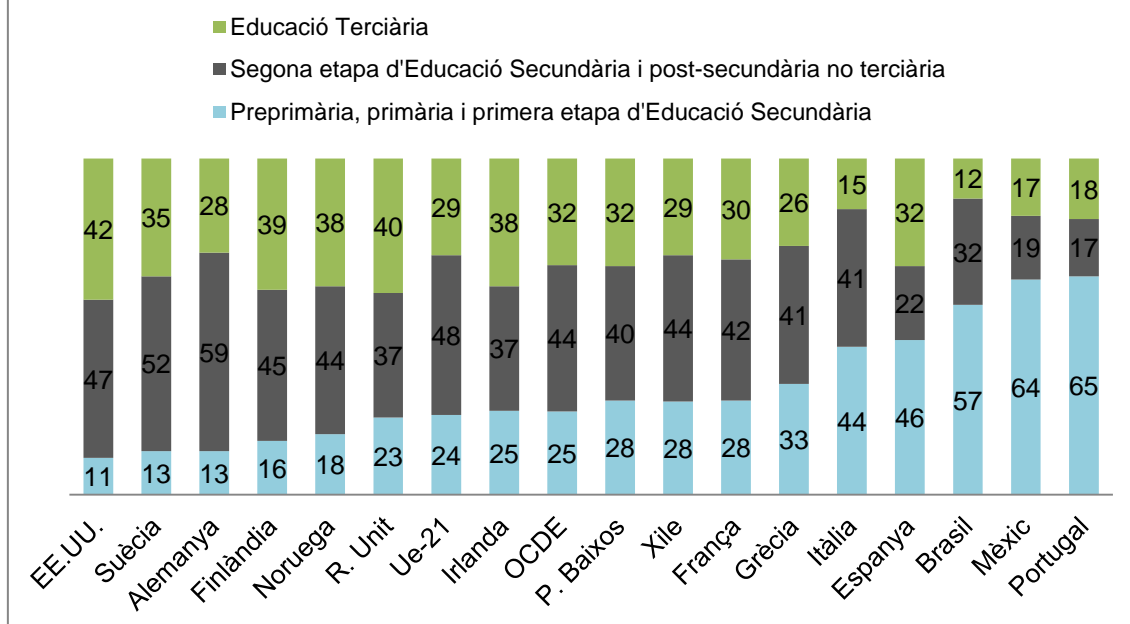

Font: Elaboració Pròpia. Dades: Panorama de l'Educació. MECD.

La major disparitat es produeix en el cas d'estudis de segona etapa d'Educació Secundària i post-secundària no terciària (batxiller i FP a Espanya) ja que en el nostre país suposa el 22% de la població adulta i si ens fixem amb la mitjana de la OCDE és el doble (44%) i a la UE-21, el 48%.

Malgrat els avanços en els darrers 10 anys, Espanya segueix estant en els llocs on la població només ha assolit el primer nivell d'estudis (46%), fet que és molt diferent respecte a la UE-21 i l'OCDE (25% i 24%, respectivament).

Gràfic 7. Nivell de formació de la població adulta (25-64 anys). Any 2011.

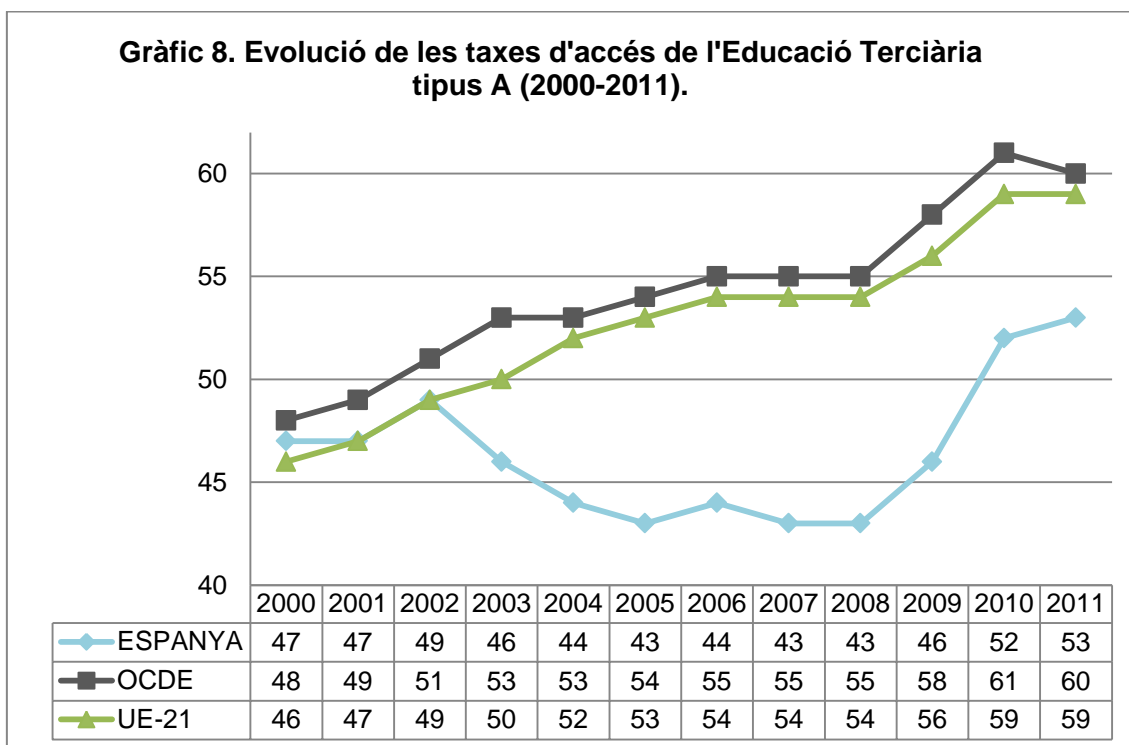

Font: Elaboració Pròpia. Dades: Panorama de l'Educació. MECD.

El gràfic 4 il·lustra l'anàlisi si ens centrem només en el 2011 i amb diferents països. Veiem que Espanya es troba entre els països on hi ha més percentatge d'Educació primària i primera etapa de secundària (46%). Entre els països on aquest percentatge és més elevat només trobem Brasil (57%), Mèxic (64%) i Portugal (65%). Però si ens fixem en els països de la OCDE, aquest valor es situa en el 25%. Les taxes més baixes les tenen EEUU, Suècia i Alemanya (11%, 13% i 13%, respectivament). Si comparem la nostra dada amb la de la UE-21 també veiem que quasi la dobla (22%).

Aquesta dada a la vegada vol dir que tenim un menor percentatge que ha arribat a la segona etapa de secundària, un 22%, percentatge molt inferior respecte a la resta de països de la UE. L'única dada que és igual a la de la OCDE és la d'estudis terciaris (32%); a més a més, supera la de la UE-21 (29%) i la de països com Alemanya (28%) i França (30%).

- ACCÉS A L'EDUCACIÓ TERCIÀRIA

Font: Elaboració Pròpia. Dades: Panorama de l'Educació. MECD.

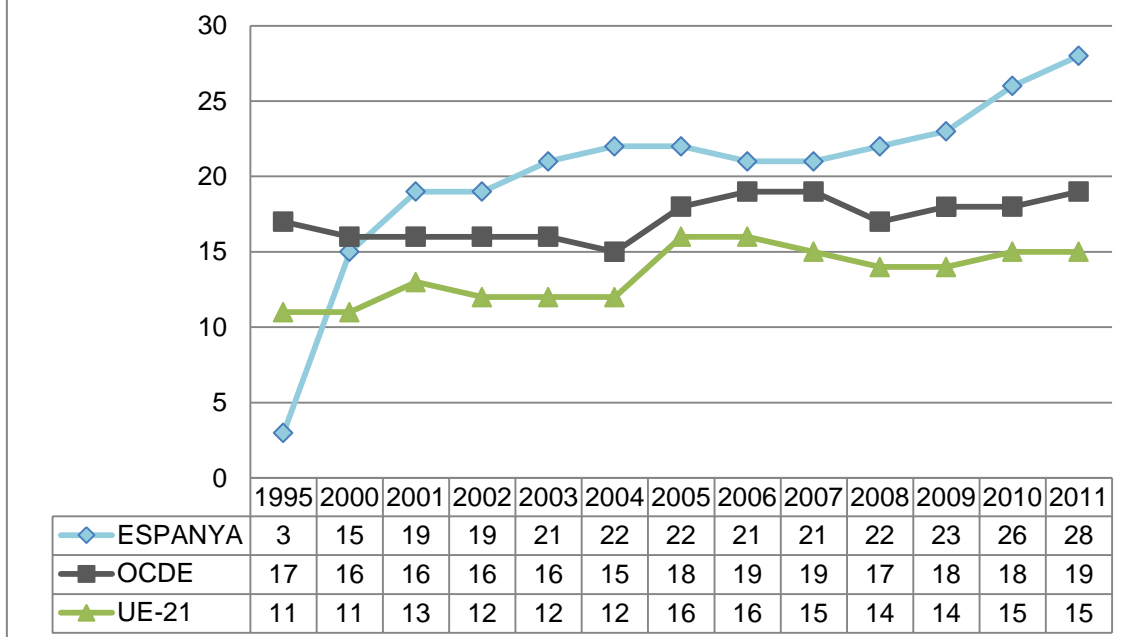
En el 2011, la taxa d'accés de l'Educació Terciària de tipus A (universitari) a Espanya va ser del 53%, dada que ha anat augmentant progressivament des del 2007. En el 2003, es va produir la major disminució d'aquest període (del 49% al 46%). Aquest fet de que a partir del 2008 (any d'inici de la crisi) augmenti pot ser degut a que els joves retardaven més l'entrada al mercat laboral en vista de les poques possibilitats de feina, a més del Pla Bolonya implantat en aquest any, que va fer que les carreres fossin més curtes, fet que ha motivat a alguns alumnes.

Si analitzem els casos de la OCDE i la UE-21, veiem que aquestes dues van en la mateixa direcció durant el període analitzat. La taxa en el 2011 va ser d'un 60% en la OCDE i d'un 59% en la UE-21. Encara que les taxes varen començar molt similars en els tres casos, a partir del 2002, es varen diferenciar per les raons esmentades anteriorment.

Hem de dir que el cas on més s'ha incrementat l'accés a universitats ha estat el cas de la UE-21 (+13%), seguit de la OCDE (+12%) i, finalment, Espanya (+6%).

Mentre que les taxes d'accés de tipus A hem vist que han augmentat durant el període estudiat, veiem que les de tipus B (Formació Professional) s'han mantingut bastant estables.

Gràfic 9. Evolució de les taxes d'accés de l'Educació Terciària tipus B (1995-2011)

Font: Elaboració Pròpia. Dades: Panorama de l'Educació. MECD.

Això és diferent en el cas d'Espanya ja que des de 1995 al 2011 ha augmentat en 25 punts percentuals. La gran pujada va ser del 95 al 2000 i, a partir d'aquest any, han anat evolucionant cap amunt. Aquest gran augment pot ser degut a la inserció dels cicles formatius de grau superior al nostre país.

La taxa que tenim del 2011 supera a la de la OCDE (19%) i a la de la UE-21 (15%). En aquests dos casos sí que s'han mantingut estables.

Com s'ha analitzat abans, Espanya és un dels països on hi ha més població en educació terciària. Aquesta preferència s'ha traduït en un desajust entre la demanda de treball qualificat i l'oferta, el que ha provocat que els titulats universitaris del nostre país tinguin unes taxes d'atur més elevades en comparació a la resta de països europeus.

A continuació, observarem la taxa d'atur, en general, per a individus de 25 a 74 anys per diferents països europeus.

Quadre 6. Taxes d'atur entre individus de 25 i 74 anys.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Unió Europea (28)	6,0	7,6	8,3	8,3	9,1	9,5
Euro Àrea (18)	6,6	8,4	9,0	9,0	10,2	10,8
Bèlgica	5,9	6,6	7,0	6,0	6,4	7,1
Dinamarca	2,6	4,9	6,3	6,3	6,3	5,9
Alemanya	7,1	7,3	6,7	5,6	5,2	5,0
Irlanda	5,2	10,1	12,0	12,9	12,9	11,6
Grècia	6,6	8,3	11,1	15,9	22,2	25,2
Espanya	9,8	15,9	18,0	19,4	22,7	24,0
França	6,5	7,8	8,1	8,1	8,7	9,3
Itàlia	5,6	6,4	7,0	6,9	8,9	10,3
Luxemburg	3,9	4,1	3,8	4,1	4,2	4,9
P. Baixos	2,4	3,0	3,7	3,8	4,5	5,9
Àustria	3,1	3,9	3,7	3,5	3,6	:
Polònia	5,8	6,7	8,1	8,0	8,5	8,8
Portugal	7,2	9,2	10,6	11,4	14,0	14,8
Finlàndia	4,9	6,4	6,6	6,1	6,1	6,5
Suècia	4,1	5,9	6,2	5,5	5,7	5,7
R. Unit	3,9	5,5	5,8	5,8	5,7	:
Islàndia	1,9	5,5	5,8	5,5	4,5	4,3
Noruega	1,7	2,2	2,7	2,4	2,3	2,6
Estats Units	4,6	7,9	8,2	7,6	6,8	6,1
Japó	3,7	4,7	4,7	4,2	4,0	:

Font: Elaboració Pròpia. Dades: Eurostat.

Clarament, es pot observar que Espanya i Grècia són els dos països on trobem una taxa d'atur més elevada (24% i 25.2%). La raó és la gran destrucció d'ocupació que hi hagut durant els anys de recessió econòmica. Els països on l'atur és menor són Noruega (2.6%), Luxemburg (4.9%) i Alemanya (5.0%).

Si fem aquest anàlisi però ho comparem segons el sexe tenim aquest resultat:

Quadre 7. Taxa d'atur de diferents països segons sexe entre individus de 25 i 74 anys.

	2008		2009		2010		2011		2012		2013	
	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D
Unió Europea (28)	5,5	6,5	7,6	7,7	8,3	8,4	8,2	8,5	9,0	9,3	9,4	9,7
Euro Àrea (18)	6,0	7,5	8,2	8,7	8,8	9,3	8,8	9,4	10,0	10,4	10,7	11,0
Bèlgica	5,4	6,5	6,4	6,7	6,8	7,2	6,0	6,1	6,4	6,4	7,2	6,9
Dinamarca	2,4	2,8	5,4	4,3	7,0	5,5	6,2	6,4	6,2	6,5	5,5	6,5
Alemanya	7,0	7,3	7,6	7,0	7,1	6,3	5,8	5,4	5,3	5,0	5,3	4,7
Irlanda	6,1	3,8	12,7	6,6	15,0	8,1	15,8	9,2	15,7	9,3	13,5	9,2
Grècia	4,2	10,0	6,0	11,5	8,8	14,3	13,5	19,2	19,7	25,5	22,5	29,0
Espanya	8,5	11,5	15,5	16,4	17,5	18,5	18,9	20,1	22,3	23,1	23,4	24,8
França	5,8	7,2	7,4	8,3	7,7	8,6	7,6	8,7	8,4	9,0	9,2	9,3
Itàlia	4,4	7,2	5,5	7,8	6,1	8,2	6,2	8,0	8,1	10,1	9,6	11,2
Luxemburg	3,4	4,6	3,6	4,8	3,0	4,9	3,2	5,2	3,6	5,0	4,3	5,7
P. Baixos	2,2	2,8	2,9	3,1	3,6	3,7	4,0	3,7	4,7	4,2	6,4	5,2
Àustria	2,9	3,4	4,1	3,7	3,9	3,5	3,4	3,6	3,6	3,6	:	:
Polònia	5,3	6,5	6,3	7,2	7,8	8,4	7,4	8,7	7,9	9,2	8,1	9,5
Portugal	6,8	7,7	9,3	9,0	10,3	10,8	11,2	11,6	14,2	13,9	14,8	14,8
Finlàndia	4,6	5,3	6,9	5,9	7,2	6,0	6,7	5,5	6,7	5,4	7,0	6,1
Suècia	3,9	4,4	6,1	5,6	6,2	6,2	5,6	5,5	5,8	5,5	5,8	5,6
R. Unit	4,2	3,6	6,3	4,7	6,4	5,0	6,2	5,4	5,8	5,5	:	:
Islàndia	2,2	1,5	6,5	4,3	6,5	5,1	5,8	5,2	4,7	4,2	4,1	4,5
Noruega	1,9	1,6	2,6	1,8	3,0	2,2	2,6	2,3	2,6	2,0	2,6	2,6
Estats Units	4,8	4,4	8,8	6,9	8,9	7,4	7,9	7,3	6,8	6,8	6,2	5,9
Japó	3,8	3,5	4,9	4,4	5,0	4,2	4,5	3,9	4,2	3,7	:	:

Font: Elaboració Pròpia. Dades: Eurostat.

Fent la distinció entre sexes observem que l'atur femení sempre ha estat superior que el masculí, en el cas espanyol. També s'ha d'afegir que a mesura que passen els anys aquesta diferència és menor, degut a la inserció en el món laboral de les dones.

Però això no passa d'igual manera en tots els països analitzats, ja que si ens fixem en Alemanya o Irlanda veiem que passa totalment el contrari, la taxa d'atur de les dones és inferior a la dels homes.

A continuació, si analitzem les dades d'atur juvenil pels diferents països veiem que:

Quadre 8. Taxa d'atur diferents països per individus menors de 25 anys.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Unió Europea (28)	15,8	20,1	21,1	21,5	23,0	23,5
Euro Àrea (18)	15,9	20,4	21,0	20,9	23,1	24,0
Bèlgica	18,0	21,9	22,4	18,7	19,8	23,7
Dinamarca	8,1	11,8	13,9	14,3	14,0	13,0
Alemanya	10,6	11,2	9,9	8,6	8,1	7,9
Irlanda	13,3	24,0	27,6	29,1	30,4	26,8
Grècia	22,1	25,8	32,9	44,4	55,3	58,6
Espanya	24,6	37,8	41,6	46,4	53,2	55,7
França	19,3	24,0	23,7	22,9	24,7	25,5
Itàlia	21,3	25,4	27,8	29,1	35,3	40,0
Luxemburg	17,3	16,5	15,8	16,4	18,0	19,9
P. Baixos	6,3	7,7	8,7	7,6	9,5	11,0
Àustria	8,0	10,0	8,8	8,3	8,7	:
Polònia	17,2	20,6	23,7	25,8	26,5	27,3
Portugal	20,2	24,8	27,7	30,1	37,7	37,7
Finlàndia	16,5	21,5	21,4	20,1	19,0	19,9
Suècia	20,2	25,0	24,8	22,8	23,7	23,4
R. Unit	15,0	19,1	19,6	21,1	21,0	:
Islàndia	8,2	16,0	16,2	14,6	13,6	10,7
Noruega	7,3	9,2	9,2	8,7	8,6	9,1
Estats Units	12,8	17,6	18,4	17,3	16,2	15,5
Japó	7,3	9,1	9,3	8,2	8,1	:

Font: Elaboració Pròpia. Dades: Eurostat.

Com observem en l'anterior gràfic, la taxa d'atur juvenil espanyola dobla la de la Unió Europea (23.5%) i la de la zona Euro (24%) en l'any 2013. Aquesta dada, com hem comentat abans, és bastant catastròfica. Espanya es situa en la segona posició després de Grècia en la llista amb més taxa d'atur juvenil.

Si ens fixem en l'evolució veiem que és a partir del 2008, any d'inici de la crisi, quan la nostra taxa d'atur es dispara i va augmentat any rere any a ritmes desorbitats. Abans de la crisi, la taxa espanyola es situava en els valors dels de la UE.

Per altra banda, els països on la taxa d'atur juvenil són inferiors en el 2013 són Alemanya (7.9%), seguit de Noruega i Islàndia (9.1% i 10.7%, respectivament).

Si fem la distinció per sexe, tenim que:

Quadre 9. Taxa d'atur de diferents països segons sexe entre individus menors de 25 anys.

	2008		2009		2010		2011		2012		2013	
	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D
Unió Europea (28)	15,8	15,8	21,2	18,9	21,8	20,3	22,0	20,9	23,6	22,2	24,0	22,9
Euro Àrea (18)	15,6	16,3	21,1	19,5	21,5	20,4	21,0	20,7	23,4	22,8	24,2	23,8
Bèlgica	17,3	18,7	21,5	22,5	22,4	22,4	18,7	18,7	20,4	18,9	24,7	22,5
Dinamarca	7,5	8,8	13,2	10,3	15,9	11,8	15,8	12,7	14,6	13,4	14,1	11,8
Alemanya	11,0	10,0	12,5	9,8	10,9	8,8	9,3	7,8	8,8	7,3	8,5	7,1
Irlanda	16,0	10,3	30,7	17,0	33,7	21,2	35,0	22,7	36,4	24,0	29,8	23,5
Grècia	17,0	28,9	19,4	33,9	26,7	40,6	38,5	51,5	48,4	63,2	53,9	64,5
Espanya	23,7	25,8	39,1	36,4	43,2	39,8	48,2	44,4	54,4	51,8	56,3	55,0
França	19,3	19,4	24,8	23,1	23,0	24,5	22,0	24,0	24,8	24,6	24,5	26,7
Itàlia	18,9	24,7	23,3	28,7	26,8	29,4	27,1	32,0	33,7	37,5	39,0	41,4
Luxemburg	13,4	22,0	15,0	18,2	17,2	14,3	15,1	17,9	18,6	17,3	19,9	19,8
P. Baixos	6,3	6,4	8,1	7,3	8,8	8,6	7,5	7,8	8,9	10,0	10,8	11,2
Àustria	7,9	8,2	10,5	9,4	8,9	8,8	7,9	8,8	8,8	8,7	:	:
Polònia	15,2	19,7	20,2	21,1	22,4	25,4	23,6	28,8	24,1	30,0	25,4	30,1
Portugal	17,2	23,8	24,1	25,5	27,4	28,0	28,7	31,7	36,4	39,2	36,3	39,3
Finlàndia	17,1	15,8	24,1	19,0	23,8	19,0	21,8	18,4	19,9	18,0	22,9	17,1
Suècia	19,7	20,8	26,3	23,7	25,9	23,6	23,3	22,2	25,0	22,3	24,6	22,0
R. Unit	17,0	12,7	21,8	16,0	21,5	17,3	23,5	18,4	23,6	18,0	:	:
Islàndia	9,0	7,5	19,9	12,0	18,4	14,0	18,4	10,7	14,7	12,4	13,6	7,8
Noruega	7,8	6,8	10,3	8,0	10,7	7,7	9,5	7,9	9,8	7,3	10,5	7,6
Estats Units	14,4	11,2	20,1	14,9	20,8	15,8	18,7	15,7	17,6	14,7	17,1	13,9
Japó	7,8	6,7	10,0	8,3	10,6	8,1	9,3	7,1	8,9	7,4	:	:

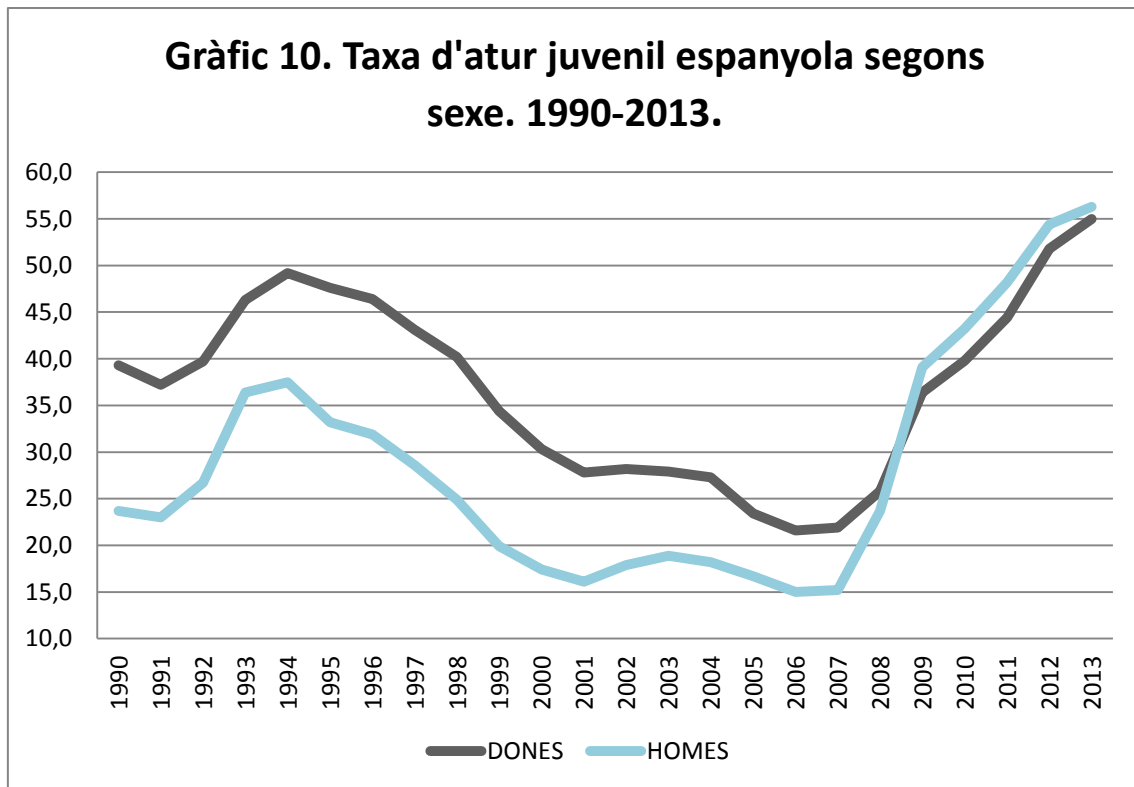
Font: Elaboració Pròpia. Dades: Eurostat.

Si ens fixem en la taula molts de països segueixen una evolució on la taxa d'atur masculina es situa per damunt de la femenina en tots els anys analitzats, excepte en el 2008.

Els països que no segueixen aquesta tendència són Grècia, Itàlia i Portugal (alguns dels països coneguts com els PIIGS).

Si analitzem la Unió Europea en conjunt veiem que els homes tenen un major percentatge d'atur que les dones, encara que no trobem molta diferència entre aquests. En el cas de la Zona Euro passa el mateix.

A continuació, posem el focus en Espanya per veure la diferència entre aquesta taxa entre sexes:

Font: Elaboració pròpia. Dades: Eurostat.

Segons el cas espanyol i tal com ens indica aquest gràfic, veiem que des del 1990 fins el 2008, les taxes segueixen la mateixa tendència, és a dir, la taxa femenina estava bastant per damunt de la masculina. Trobem anys en que aquesta taxa quasi es duplicava. Podem explicar aquest fet probablement perquè Espanya solia ser una societat masculista on hi havia preferència per donar feina una home abans que una dona. A part d'això, en aquells anys, els homes tenien una major formació i això els hi donava millors oportunitats.

Hem d'afegir que, abans, hi havia més homes amb educació universitària que no pas dones.

Però si passem a analitzar el període estudiat a partir del 2008, veiem que la bretxa s'estreny, inclús des del 2009 fins a l'actualitat, la taxa masculina passa a la femenina. Aquesta diferència d'aturats pot estar deguda a la pèrdua d'ocupació durant la recessió econòmica que ha destruït molts de llocs de feina en el sector de la construcció on hi ha més aflluència de treballadors masculins que fèmies.

Si seguim analitzant el nostre país, a més a més, també pareix interessant analitzar la taxa d'atur juvenil per Comunitats Autònomes durant el període que va des d'abans de començar la crisi (2005) fins a l'actualitat:

Quadre 10. Taxa d'atur juvenil segons CCAA.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Andalusia	24,52	21,69	23,29	31,06	44,98	49,94	54,4	62,25	66,09
Aragó	12,84	12,37	13,59	19,97	31,95	31,95	40,09	42,51	51,07
Astúries	24,42	22,82	18,84	21,57	35,36	37,35	49,13	49,24	54,69
Balears	17,72	13,35	15,14	24,34	31,69	43,01	43,07	48,79	45,31
Canàries	24,32	23,67	22,38	32,08	47,85	51,71	50,78	62,59	65,29
Cantàbria	18	17	13,85	19,12	29,99	36,33	40,74	41,5	52,17
Castella i Lleó	19,36	16,99	17,43	22,25	31,72	34,39	38,54	48,19	49,6
Castella-La Manxa	18,42	16,95	15,7	22,92	36,38	43,07	47,74	55,21	61,57
Catalunya	15,86	14,66	13,46	20,4	37,09	39,46	44,07	50,68	50,67
Comunitat Valenciana	19,4	17,72	19,08	26,39	39,54	41,99	51,93	53,11	56,71
Extremadura	28,3	24,36	26,17	29,09	41,19	45,87	50,92	61,56	61,68
Galícia	20,99	18	15,94	21,18	30,78	35,41	37,55	45,48	50,17
Madrid	16,54	14,56	17,01	21,01	34,36	37,25	41,14	48,56	48,88
Múrcia	15,57	17,02	16,48	23,64	33,74	39,06	47,63	50,57	53,77
Navarra	14,76	14,05	11,97	18,74	30,88	30,34	29,14	40,64	48,08
P. Basc	19,14	20,8	17,12	19,18	31,46	30,27	34,02	42,49	46,31
Rioja, La	14,21	15,63	16,18	21,97	33,08	39,3	46,51	50,98	47,89
Ceuta	45,48	52,46	37,04	39,11	34,8	60,22	65,82	70,58	72,69
Melilla	38,83	21,97	31,84	37,81	39,71	53,74	65,15	60,9	56,02

Font: Elaboració Pròpia. Dades: EPA.

Si fem un repàs a les dades extrems d'aquesta taula, clarament observem que les taxes d'atur han augmentat considerablement en totes les Comunitats Autònomes. En alguns casos s'ha arribat a triplicar aquest valor. Veiem que és a partir de l'any 2008, inici de la recessió, quan aquestes taxes comencen a enlairar-se, situant-se en dades astronòmiques com són un 66.09% a Andalusia o un 72.69% a Ceuta.

Les Comunitats Autònomes que presenten un menor nombre de joves aturats són les Balears (45.31%), el P. Basc (46.31%) i La Rioja (47.89%).

El problema de l'atur és estructural en algunes CCAA (Andalusia, Extremadura), ja que quan augmenta l'edat de l'individu es mantenen les elevades taxes d'atur que afecten especialment als col·lectius més desfavorits com poden ser joves, dones i immigrants. En aquestes comunitats la probabilitat de que un jove estigui aturat és alta, situació que es potencia per la menor probabilitat que té el jove d'escapar de l'atur en relació a altres CCAA. Així, el problema es converteix en friccional i acompanya a alguns individus joves durant el trànsit pel mercat laboral.

Hem d'afegir que, si ens fixem en tota l'evolució d'aquestes comunitats amb una elevada taxa d'atur pot ser degut a que les comunitats més del nord tenen una major cultura cap a l'estudi i la formació i estan més desenvolupades en la indústria que les comunitats més del sud on es presenten taxes més elevades.

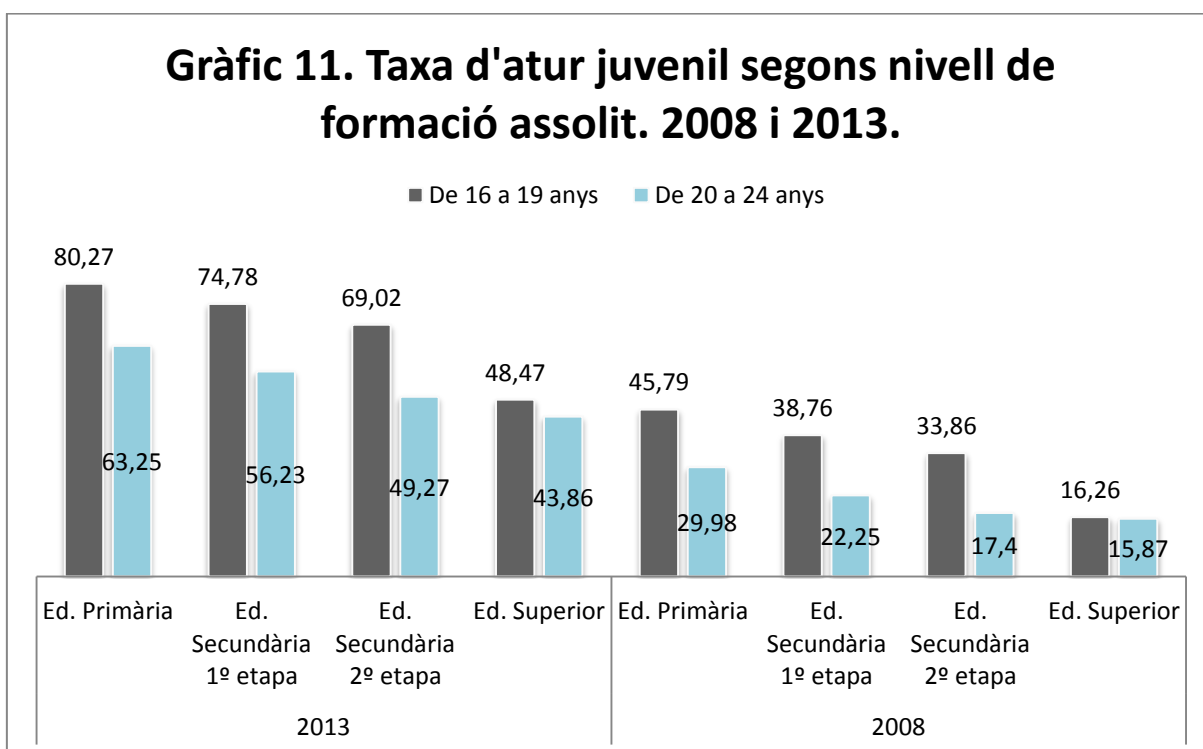
En l'estudi fet per Roberto Grande, Melchor Fernández i Víctor M. Montuenga en el 2007 anomenat "Las tasas de paro regionales españolas: Convergencia o polarización" podem treure la següent conclusió: existien menys comunitats que tenien majors taxes d'atur que la total que comunitat que tenien menors taxes.

També hem de dir que una part d'aquest desequilibri en les taxes d'atur està relacionat amb la localització empresarial. Els grans focus són Madrid, la costa mediterrània i la part de l'Ebre, per tant, en aquestes zones es poden aprofitar menors costos de transport, més diversificació, un mercat accessible major i rendiments creixents a escala (Puga, 2002).

Després de veure la situació que tenim a Espanya (baixes taxes de migració interna i diferències en les taxes d'atur regionals) podem afirmar que aquest desequilibri du un procés cap a l'equilibri molt lent.

Si haguéssim de concloure el tema de les diferències entre comunitats autònomes, podrien dir que aquestes existeixen per dos motius: socioculturals i geogràfics. Socioculturals perquè les comunitats del Sur, com sabem, tenen més hores solars al any, el que provoca una feina més poc productiva. I geogràfics degut a que les comunitats del Sur es veuen afectades per la major entrada d'immigració d'Àfrica i aquest fet du a un augment de la demografia i de mà d'obra no qualificada.

Si passem a fer l'anàlisi segons el nivell de formació assolit, el resultat seria el següent:

Font: Elaboració Pròpia. Dades: EPA.

Clarament podem diferenciar les distintes taxes d'atur abans i després de la crisi, on abans eren aproximadament la meitat del que ho són a l'actualitat.

L'anàlisi detallat de la taxa d'atur segons el nivell de formació ens diu que, tant en 2008 com en 2013, a mesura que el nivell de formació va augmentat, la taxa d'atur disminueix. Durant la crisi econòmica actual, l'atur juvenil ha crescut amb més força entre els individus que no tenen estudis universitaris.

Aquesta tendència suposa algunes explicacions. En primer lloc, la construcció, sector que donava feina a mà d'obra amb baixa qualificació (estudis més baixos) s'ha vist profundament afectat per la crisi. Per aquest motiu és lògic que la taxa d'atur dels treballadors sense estudis hagi augmentat més ràpidament que la resta de nivells educatius. A part, és ben conegut que durant els anys del boom immobiliari es va produir un efecte no desitjat: les oportunitats de feina amb una elevada remuneració relativa en el sector de la construcció va fer que molts de joves continuessin estudiant o acabessin els estudis de secundària.

En segon lloc, els joves amb estudis universitaris estan més disposats a acceptar una feina independentment del tipus que sigui. Aquests competeixen per llocs de treball que normalment havien estat ocupats per joves amb un nivell educatiu inferior, així s'explica aquest increment d'atur en nivells més baixos.

A més, aquest tema de la sobrequalificació és important per parlar-ne ja que hi ha una diferència entre el nivell d'estudis que posseeixen els joves espanyols al requerit en el lloc de feina. Segons un estudi fet per l'economista Marta Rahona anomenat "Un análisis del desajuste educativo en el primer empleo de los jóvenes", en el 2010, només un 49% del total tenien una formació adequada pel seu lloc, mentre que un 32% esteia sobre educat i un 19%, infraeducat. Aquest anàlisi mostra que els fills de pares amb nivells educatius més baixos tenen propensió a estar sobreeducats en la seva primera feina. Per tant, els graduats universitaris són els que més afectats estan per la sobreeducació (un 42% dels universitaris).

Així veiem con l'excés d'oferta de titulats universitaris i la sobreeducació també afecten a la taxa d'atur dels joves menys educats ja que la demanda relativa de treballadors qualificats ha augmentat pel progrés tecnològic, mentre que ha disminuït la dels no qualificats.

1.2. El mercat laboral.

➤ SEGMENTACIÓ DEL MERCAT LABORAL.

Els problemes d'inserció laboral i d'ocupació dels joves no només depèn de l'educació prèviament rebuda a la seva etapa formativa, sinó també de les institucions del mercat de treball. A Espanya, per exemple, la contractació temporal juga un paper molt important.

Com ens podem imaginar, les empreses abans estan interessades per contractar a un jove temporalment sense experiència si la dificultat de conèixer la seva productivitat “ex ante” és elevada. Com ens mostra l'evidència empírica, el treball temporal pot suposar una trampa per molts de joves, ja que es creuen que amb aquest treball després podran aspirar a un de millor però no és així. El que sol acabar passant és que aquest individu entra dins una espiral de treball temporal-atur-escasses oportunitats de formació.

L'elevada taxa de temporalitat és un tret característic de l'ocupació juvenil en tots els països europeus, si bé destaca el cas d'Espanya que, independentment del moment del cicle econòmic en que ens trobem, manté una de les taxes més altes de tota la mitjana europea. A més, uns dels principals problemes que té Espanya és l'alt grau de temporalitat no desitjada en la contractació de persones joves.

El següent gràfic mostra una mitjana anual des del 2007 al 2013 de la població entre els menors de 25 anys:

Quadre 11. Taxa temporalitat juvenil per diferents països. 2007-2013.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Unió Europea (28)	40,9	39,9	40,2	42,0	42,3	42,2	42,67
Euro Àrea (18)	49,9	49,2	49,8	51,5	51,8	51,3	51,73
Bèlgica	31,0	28,7	32,7	30,3	33,8	31,0	32,80
Dinamarca	22,8	23,9	22,8	21,2	22,1	20,9	20,88
Alemanya	57,7	57,1	57,8	57,5	56,3	53,8	52,83
Irlanda	21,0	22,7	25,5	31,4	35,2	36,1	33,00
Grècia	28,1	30,7	28,1	30,3	28,2	26,1	27,00
Espanya	61,8	58,7	55,6	59,4	62,2	63,1	64,88
França	53,8	52,7	52,8	55,5	55,4	55,9	58,90
Itàlia	42,8	44,0	45,7	47,8	51,9	55,0	52,55
Luxemburg	38,4	44,7	42,0	38,4	37,9	40,5	31,13
P. Baixos	44,1	44,5	45,9	47,7	47,1	50,7	53,05
Àustria	35,8	35,9	36,6	38,4	38,1	36,7	34,75
Polònia	65,7	62,8	61,9	64,5	65,6	66,4	68,55
Portugal	51,7	52,9	52,4	54,3	56,5	56,5	60,85
Finlàndia	42,4	40,0	39,4	43,4	43,5	42,2	42,23
Suècia	57,0	53,5	53,2	56,3	56,5	55,2	55,53
R. Unit	12,8	11,4	11,4	13,1	12,9	14,5	14,65
Islàndia	31,7	29,1	27,3	32,1	33,3	32,5	33,55
Noruega	27,8	26,0	25,7	27,3	24,5	24,3	24,2

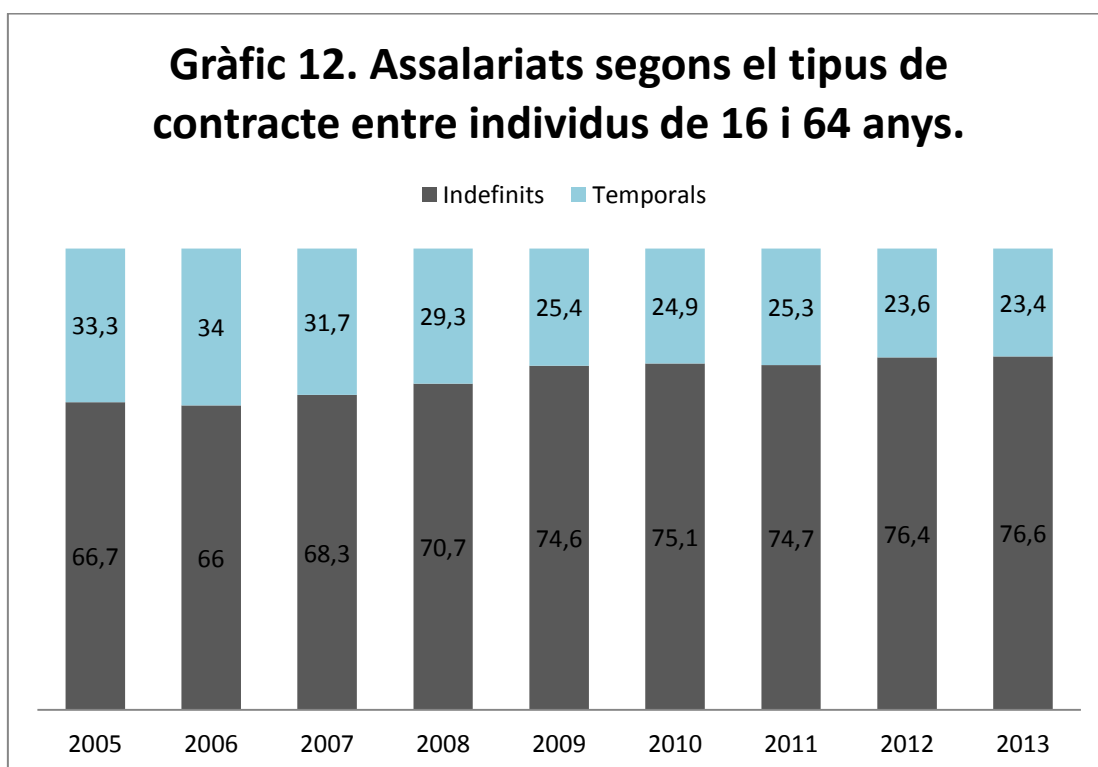
Font: Elaboració Pròpia. Dades: Eurostat.

Veiem que durant tota l'evolució del període estudiat Espanya ocupa el segon lloc de taxa de temporalitat juvenil, seguint a Polònia. Aquesta taxa va superar en, aproximadament, 20 punts percentuals la del conjunt de la Unió Europea,

fet molt preocupant ja que, abans, tenir un contracte temporal era bo pels joves que estudiaven i així podien treballar els mesos d'estiu i anar adquirint experiència i poder tenir alguns estalvis. Però amb la crisi econòmica i amb l'elevada taxa d'atur que tenim, aquest tipus de contractes s'estan convertint en la feina habitual de molts de joves.

Podem observar casos que, amb la recessió econòmica, aquesta taxa s'ha enlairat en major mesura, com és el cas d'Irlanda i Itàlia, on hi ha més de 10 punts percentuals de diferència entre l'any 2007 i 2013. En canvi, trobem casos en que aquesta taxa ha disminuït (Noruega, Suècia, Grècia, Alemanya i Dinamarca).

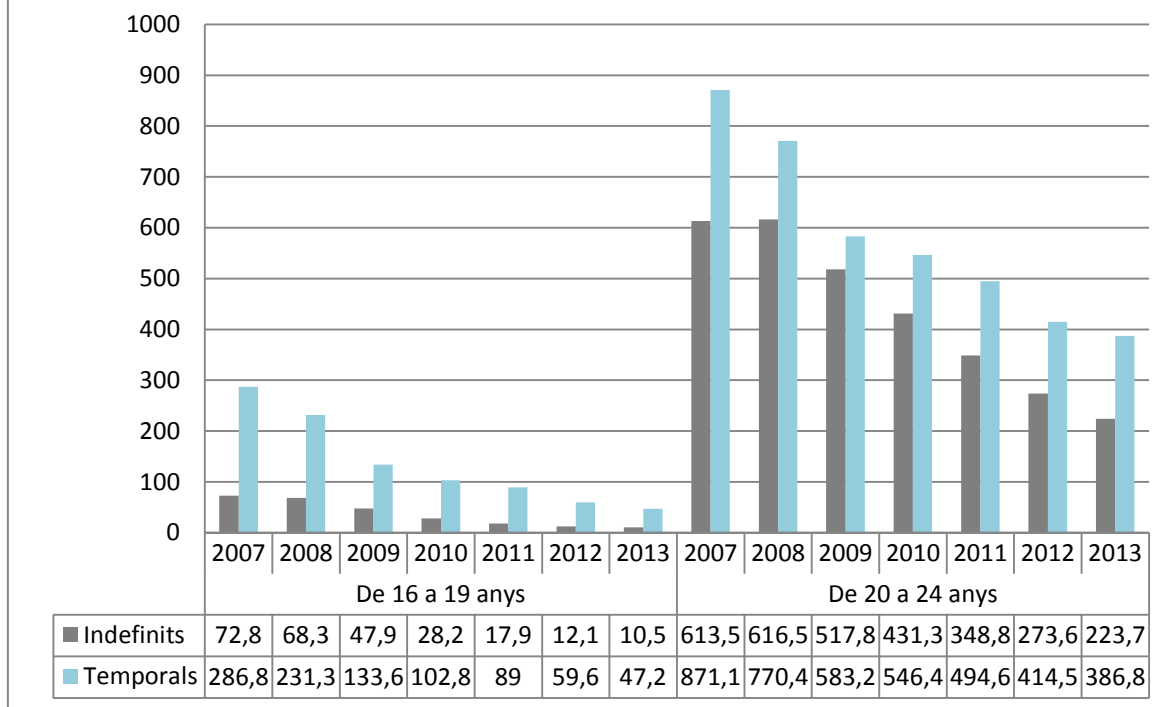
A part d'aquest estudi, també podem centrar l'anàlisi en Espanya i comparar la temporalitat per Comunitats Autònomes. Abans de tot, en un gràfic veurem les diferències entre treballadors de tota la població amb contracte temporal o indefinit del total espanyol.

Font: Elaboració Pròpia. Dades: EPA.

Com ens diu aquest gràfic, els assalariats indefinits ostenten un percentatge major, com podem imaginar. La taxa d'assalariats temporals del total de la població era major abans de començar la crisi (34%) i, anys després, s'ha mantingut constant durant la recessió, sent menor a l'any 2013.

Gràfic 13. Assalariats juvenils segons tipus de contracte. En milers de persones.

Font: Elaboració Pròpia. Dades: EPA.

Tal i com ens indica l'anterior gràfic, els assalariats entre 16 i 19 anys són molt menors ja que estan en edat més d'estudiar, però, així i tot, els temporals són més del doble que els indefinits. És lògic degut a que aquest col·lectiu, si treballa, ho fa durant els mesos d'estiu (a no ser que no estudiï).

En canvi, si passem a analitzar els joves d'entre 20 i 24 anys veiem que el nombre és molt major. De totes maneres, els temporals superen els indefinits, però en menor proporció que el cas anterior. Observem també que, tant els indefinits com temporals, són inferiors a mesura que transcorre la crisi degut a la gran recessió i a la pèrdua d'ocupació.

Finalment, la ubicació geogràfica de l'individu exerceix una influència significativa sobre el tipus de relació laboral. Podem dir que, residir en municipis grans o en capitals de províncies influeix positivament sobre la possibilitat de tenir un treball indefinit. En segon lloc, veiem que, els treballadors que habiten la regió sud tenen més probabilitats de tenir una relació laboral temporal que els que viuen en la resta de CCAA. Ho podem veure en la següent taula:

Quadre 12. Assalariats per tipus de contracte per CCAA. (En %).

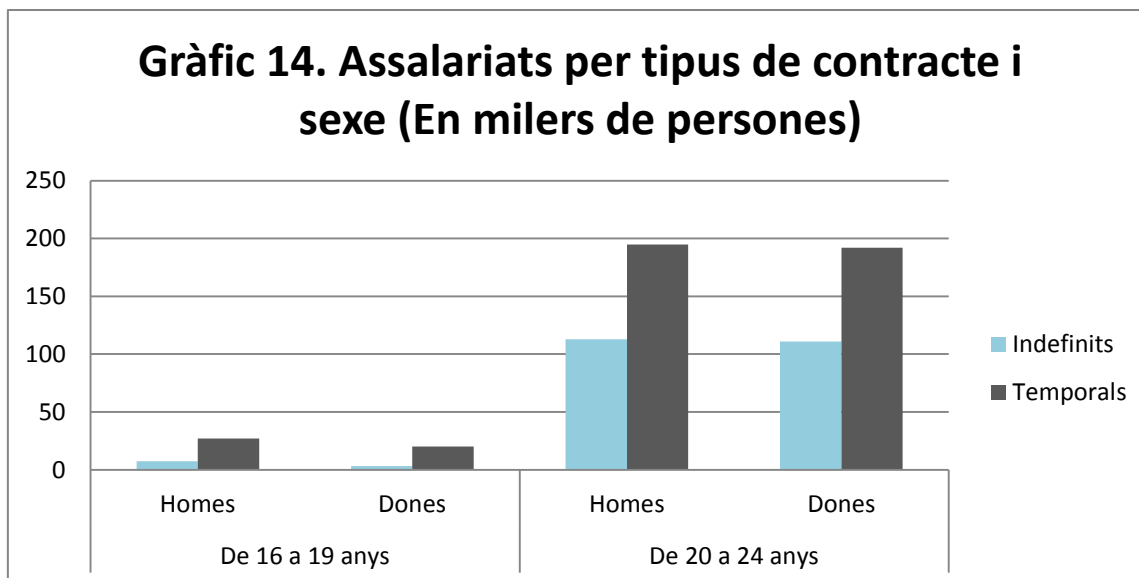
	2008		2009		2010		2011		2012		2013	
	IND.	TEMP.	IND.	TEMP.	IND.	TEMP.	IND.	TEMP.	IND.	TEMP.	IND.	TEMP.
Andalusia	59,1	40,9	63,6	36,4	65,3	34,7	65,7	34,3	67,3	32,7	68,3	31,7
Aragó	74,5	25,5	78,1	21,9	76,9	23,1	76,2	23,8	78,6	21,4	78,7	21,3
Astúries	72,4	27,6	76,2	23,8	76,5	23,5	76	24	77	23	76,9	23,1
Balears	71,4	28,6	75,1	24,9	73,9	26,1	73,2	26,8	75,9	24,1	74,6	25,4
Canàries	66,2	33,8	69,5	30,5	70,3	29,7	68,8	31,2	71,8	28,2	70,2	29,8
Cantàbria	72,8	27,2	76,6	23,4	78	22	79,1	20,9	80,3	19,7	79,4	20,6
Castella i Lleó	74,1	25,9	78,1	21,9	78,3	21,7	78,5	21,5	79,7	20,3	79,1	20,9
Castella La Mnxa	68,6	31,4	72,7	27,3	73,4	26,6	73,8	26,2	77	23	76,9	23,1
Catalunya	78,8	21,2	82	18	82	18	79,9	20,1	81,6	18,4	81,5	18,5
Comunitat Valenciana	67,8	32,2	71,6	28,4	71,6	28,4	72,7	27,3	72,9	27,1	72,7	27,3
Extremadura	61,9	38,1	64,4	35,6	66,1	33,9	63,3	36,7	65,7	34,3	67,1	32,9
Galícia	69,4	30,6	73,3	26,7	74,9	25,1	75,3	24,7	76,9	23,1	77,1	22,9
Madrid	76,7	23,3	80,4	19,6	81	19	80,5	19,5	82,4	17,6	83,3	16,7
Murcia	63	37	67,3	32,7	66,2	33,8	66,2	33,8	67,4	32,6	68,1	31,9
Navarra	74,2	25,8	77	23	75,6	24,4	74,4	25,6	78,3	21,7	79,9	20,1
País Basc	72,8	27,2	77,9	22,1	78,1	21,9	77,2	22,8	79	21	79,9	20,1
La Rioja	77,6	22,4	80,2	19,8	80,5	19,5	80,3	19,7	79,3	20,7	79,5	20,5
Ceuta	64,9	35,1	66,6	33,4	72,6	27,4	67,6	32,4	80,2	19,8	84,8	15,2
Melilla	66,2	33,8	67	33	71	29	75,6	24,4	67,7	32,3	72,6	27,4

Font: Elaboració Pròpia. Dades. EPA.

Clarament podem veure com els contractes temporals han disminuït amb els anys però encara ens trobem amb un percentatge molt superior al de la mitjana europea.

Si fem un ràpid anàlisi, les comunitats autònomes que sofreixen més contractes temporals en el darrer any analitzat són Andalusia, Canàries, Extremadura i Murcia (que és el que hem esmentat abans).

Analitzant les darreres dades laborals espanyoles (2013) obtingudes respecte a la temporalitat juvenil i fent una tria per sexe, trobem:

Font: Elaboració Pròpia. Dades: EPA.

El resultat d'aquest estudi ens informa de la temporalitat juvenil espanyola i veiem que els contractes temporals són bastant més elevats que els individus que treballen indefinidament. A més, els sectors amb una alta concentració de treballadors temporals (hostaleria i construcció) fomenten un model de creixement econòmic basat en la competència via preus. Són sectors amb una tecnologia escassa, amb un ús intensiu de mà d'obra poc qualificada i amb baixos nivells de productivitat. A part d'intentar reduir al màxim els costos laborals.

Si separem entre sexes, la temporalitat dels homes és un poc més alta que la de les dones, possiblement, degut al que hem comentat abans de la diferència entre sectors.

➤ **ESCASSA EFECTIVITAT DE LES POLÍTIQUES ACTIVES D'OCUPACIÓ.**

Les polítiques d'ocupació poden ser de dos tipus: passives i actives.

Les passives (PPO) cerquen mantenir el poder adquisitiu dels individus. Estan dirigides a aquelles persones que perden o poden perdre la feina. Expliquen les conseqüències de l'atur. Són les transferències temporals de renda que es poden dividir en prestacions d'atur o els pagaments per jubilacions anticipades. Aquestes actuen com a estabilitzadors econòmics automàtics (impulsen la demanda agregada), milloren la posició negociadora dels sindicats, suposen una elevació del salari de reserva (la feina elegida s'ajusta millor a la qualificació del treballador) i, a més, es perllonguen en el temps el que facilita la requalificació dels aturats. Com a aspectes negatius podríem dir que el sistema de les PPO genera fortes tensions financeres (al estar relacionat amb el cicle

econòmic); allarguen la durada d'atur, el que provoca un augment d'aquesta taxa i, per últim, els empresaris en fan ús propi per gestionar la seva demanda.

Les actives (PAO) van dirigides a aquelles persones actives en el mercat de treball i que declaren tenir problemes d'ocupabilitat, bé perquè estan desocupats o perquè volen trobar una altra feina amb millors condicions. Els objectius de les PAO són: incrementar la transparència del mercat de treball, fomentar l'estabilitat del treball (contractació indefinida), optimitzar els recursos humans, impulsar la creació d'ocupació i, per últim, incrementar l'ocupabilitat dels aturats (especialment per col·lectius desfavorits).

Encara que les dues mesures volen millorar el funcionament del mercat de treball, aquest anàlisi es centrarà amb les segones ja que expliquen les causes de l'atur i s'encarreguen de perfeccionar l'ocupabilitat mitjançant polítiques que ajustin més la qualificació dels aturats als requeriments de les empreses. Aquestes polítiques es poden separar en quatre grups:

- De Formació: dirigides a augmentar la productivitat dels treballadors al augmentar les seves competències i habilitats. Consisteix en oferir formació, principalment els FP.
- De Foment de l'Ocupació: pretenen impulsar l'ocupació. Van dirigides a reduir els costos de contractació de les persones desocupades. Poden ser: subsidis per persones que tenen dificultats d'inserció laboral (↓costos laborals); suport a l'autoocupació (emprenedoria i desenvolupament de l'economia social; i, programes de desenvolupament local.
- De Creació Directa d'Ocupació: per als col·lectius que tenen majors problemes d'inserció laboral o exclusió social. Se'ls hi ofereix una feina en el sector públic i de caràcter temporal.
- D'ajust entre Oferta i Demanda: poden ser per assessorar amb orientació laboral o per posar en contacte les ofertes de feina amb els aturats.

Una vegada explicades breument les diferents PAO, cercarem informació del percentatge de despesa pública que inverteixen alguns països en elles:

Quadre 13. Despesa pública en PAO (% del PIB)

	2004	2007	2011
Bèlgica	1,0	1,2	1,6
Dinamarca	1,8	1,3	2,3
Finlàndia	1,0	0,9	1,0
França	1,0	0,9	0,9
Alemanya	1,1	0,7	0,8
Itàlia	0,6	0,5	0,4
Luxemburg	0,5	0,5	0,6
P. Baixos	1,4	1,1	1,1
Polònia	0,4	0,5	0,4
Portugal	0,7	0,5	0,6
Espanya	0,8	0,8	0,9
Suècia	1,1	1,0	1,1

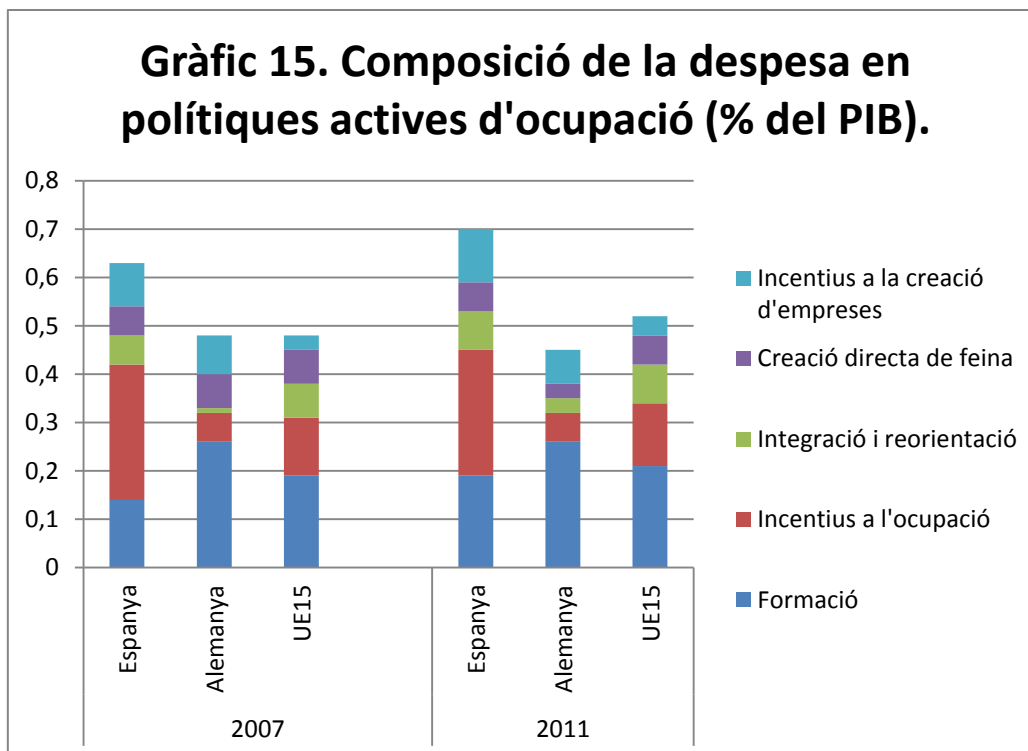
Font: Elaboració Pròpia. Dades: OCDE.

Si agafem com a referència aquests tres anys, podem apreciar com Espanya no és un país que inverteixi molt en les PAO. Però si mirem l'evolució sabrem que, en anys que no teníem la recessió econòmica tampoc s'invertia molt, com és el cas de Suècia, Dinamarca, Bèlgica i Alemanya, encara que aquest darrer ha anat caient amb els anys.

A part de mirar el percentatge en sí, hem de recordar que aquesta xifra s'ha de dividir entre tots els aturats i, encara que hi hagi països en que aquest percentatge és inferior, el nostre s'ha de repartir entre els 6 milions d'aturats que tenim; així veiem que aquest nombre és molt petit i que es dedica una quantia diminuta en les polítiques actives per persona.

Si ens fixem en altres països, podem veure com, per exemple, en el cas de Luxemburg, el percentatge és menor però ells compten amb una taxa d'atur molt inferior a la nostra i, així, es reparteix més per persona.

A més de conèixer el percentatge que destinen els governs en les PAO, també podem saber la composició d'aquest.

Font: Elaboració Pròpia. Dades: Eurostat.

Mirant el gràfic anterior es pot comprovar com Espanya dedica pràcticament la meitat dels recursos dedicats a les PAO a incentivar l'ocupació, mentre que la UE15 hi assigna gairebé la meitat del nostre país. Per altre banda, veiem com les despeses en incentius a la creació d'empreses i integració són comparativament reduïdes.

Si comparem l'estudi dels dos anys veurem que els percentatges són similars amb una petita diferència en la despesa en incentius a la formació d'Espanya i a la disminució que ha tingut els incentius a la creació directa de feina a Alemanya.

Si ens centrem en el cas espanyol seria bo afegir que és il·lògic que el govern destini tan poc percentatge en formació i a la integració laboral, ja que com s'han destruït tants de llocs de feina en sectors com la construcció, seria positiu per la taxa d'atur invertir en aquestes mesures, perquè aquests individus tinguessin la possibilitat de trobar feina en altres sectors.

És difícil pensar que, després d'aquests anys de recessió econòmica, Espanya encara no hagi fet més per millorar aquesta despesa en formació. Està clar que el subsidi d'atur és important per les persones que han estat acomiadades però un individu que està aturat hauria d'invertir el seu temps en formació per poder trobar una feina adequada a les seves capacitats el més aviat possible.

➤ PARTICIPACIÓ LABORAL DELS JOVES I EFECTE DESÀNIM.

Com hem pogut veure en tot l'anàlisi anterior, en la majoria de països europeus, el gran detriment de l'ocupació juvenil ha afectat a la participació d'aquest col·lectiu en el mercat laboral.

Tal i com es pot observar en el següent gràfic, la taxa d'activitat del total de la població en diferents països ha augmentat generalment. Si mirem la Unió Europea en conjunt o la Zona Euro, aquestes han augmentat de similar forma en aquests vuit anys analitzats, sent l'increment de 2 punts percentuals. Podem afegir que, els països amb més individus actius en el 2012 són Islàndia (84,9%), Suècia (80,3), P. Baixos (79,3) i Noruega (78,2); bàsicament els països del nord. Després trobem altres països que estan per sota de la mitjana europea com són Itàlia (63,7%) i Polònia (66,5%). Espanya es troba un poc per damunt de la Zona Euro amb un 74,1% d'individus actius.

Quadre 14. Taxa d'activitat d'individus de 15 a 64 anys de diferents països.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Unió Europea (28)	69,7	70,1	70,3	70,7	70,9	70,9	71,1	71,7
Euro Àrea (18)	69,9	70,5	70,9	71,3	71,4	71,4	71,5	72,1
Bèlgica	66,7	66,5	67,1	67,1	66,9	67,7	66,7	66,9
Dinamarca	79,8	80,6	80,1	80,7	80,2	79,4	79,3	78,6
Alemanya	73,8	74,9	75,6	75,9	76,3	76,6	77,2	77,1
Irlanda	70,8	71,9	72,5	72,0	70,6	69,4	69,2	69,2
Grècia	66,8	67,0	67,0	67,1	67,8	68,2	67,7	67,9
Espanya	69,7	70,8	71,6	72,6	73,0	73,4	73,7	74,1
França	69,9	69,8	69,9	70,0	70,5	70,5	70,4	71,0
Itàlia	62,5	62,7	62,5	63,0	62,4	62,2	62,2	63,7
Luxemburg	66,6	66,7	66,9	66,8	68,7	68,2	67,9	69,4
P. Baixos	76,9	77,4	78,5	79,3	79,7	78,2	78,4	79,3
Àustria	72,4	73,7	74,7	75,0	75,3	75,1	75,3	75,9
Polònia	64,4	63,4	63,2	63,8	64,7	65,3	65,7	66,5
Portugal	73,4	73,9	74,1	74,2	73,7	74,0	74,1	73,9
Finlàndia	74,7	75,2	75,6	76,0	75,0	74,5	74,9	75,2
Suècia	78,7	78,8	79,1	79,3	78,9	79,1	79,9	80,3
R. Unit	75,4	75,7	75,5	75,8	75,7	75,5	75,7	76,3
Islàndia	86,0	87,1	87,1	86,2	84,6	84,7	84,5	84,9
Noruega	78,3	78,0	78,8	80,0	78,9	78,1	77,8	78,2

Font: Elaboració Pròpia. Dades: Eurostat.

Si estudiéssim el mateix però ens centréssim en la població juvenil tindríem el següent resultat:

Quadre 15. Taxa d'activitat juvenil per diferents països.

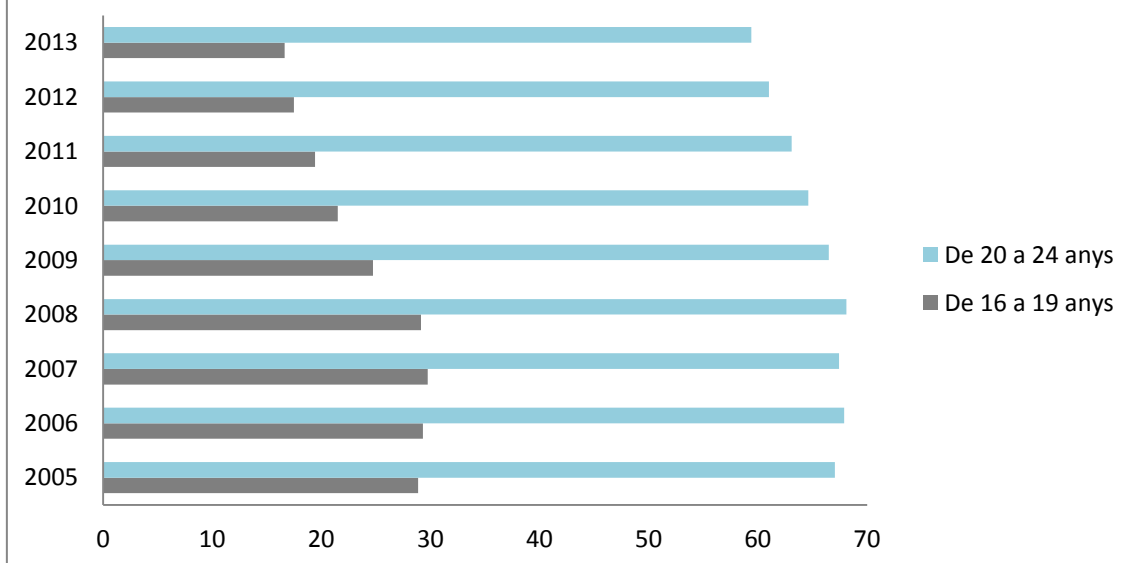
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Unió Europea (28)	44,1	44,1	44,1	44,2	43,6	42,9	42,7	42,5
Euro Àrea (18)	44,2	44,2	44,4	44,4	43,6	42,5	42,2	41,7
Bèlgica	35,0	34,7	33,9	33,4	32,4	32,5	32,0	31,5
Dinamarca	68,1	69,9	70,6	72,2	70,9	67,5	67,1	64,1
Alemanya	49,6	50,4	51,5	52,2	51,8	51,3	52,5	50,7
Irlanda	53,3	55,0	55,4	52,5	48,5	43,6	41,5	40,5
Grècia	33,7	32,4	31,1	30,2	30,9	30,3	29,2	29,2
Espanya	47,7	48,2	47,8	47,7	45,1	42,7	40,9	38,8
França	38,0	38,1	38,4	38,4	39,6	39,1	38,3	37,8
Itàlia	33,8	32,5	30,9	30,9	29,1	28,4	27,4	28,7
Luxemburg	28,8	27,8	26,5	29,0	32,3	24,7	24,9	26,8
P. Baixos	71,0	70,8	72,7	73,2	72,8	69,0	68,8	69,9
Àustria	59,2	59,4	60,8	60,8	60,5	58,8	59,9	59,9
Polònia	35,7	34,2	33,0	33,1	33,8	34,6	33,5	33,6
Portugal	43,0	42,7	41,9	41,6	39,2	36,7	38,8	37,9
Finlàndia	50,7	51,8	53,4	53,5	50,4	49,4	50,5	51,6
Suècia	50,2	51,3	52,2	52,8	51,0	51,6	53,0	52,6
R. Unit	62,3	62,5	61,7	61,7	59,7	59,2	58,8	59,3
Islàndia	76,1	78,6	79,9	78,1	73,1	73,7	73,1	75,7
Noruega	60,3	57,4	58,8	62,0	57,9	56,7	55,6	57,0

Font: Elaboració Pròpia. Dades: Eurostat.

La taxa d'activitat juvenil, en canvi, ha anat disminuint durant aquests anys d'estudi. La raó pot ser que, a mesura que hem anat entrant dins la crisi econòmica, els joves han optat més per abandonar el mercat laboral i seguir la seva formació, passant a ser inactius. Islàndia, també, és el país on té més joves actius. En canvi, Luxemburg amb un 26,8% té la menor taxa d'activitat juvenil. Espanya es situa un poc per davall de la mitjana europea.

Si, a partir d'ara, centrem l'estudi en Espanya veurem que l'anàlisi de la taxa d'activitat juvenil té aquesta forma:

Gràfic 16. Taxa d'activitat per individus de 16 a 24 anys.

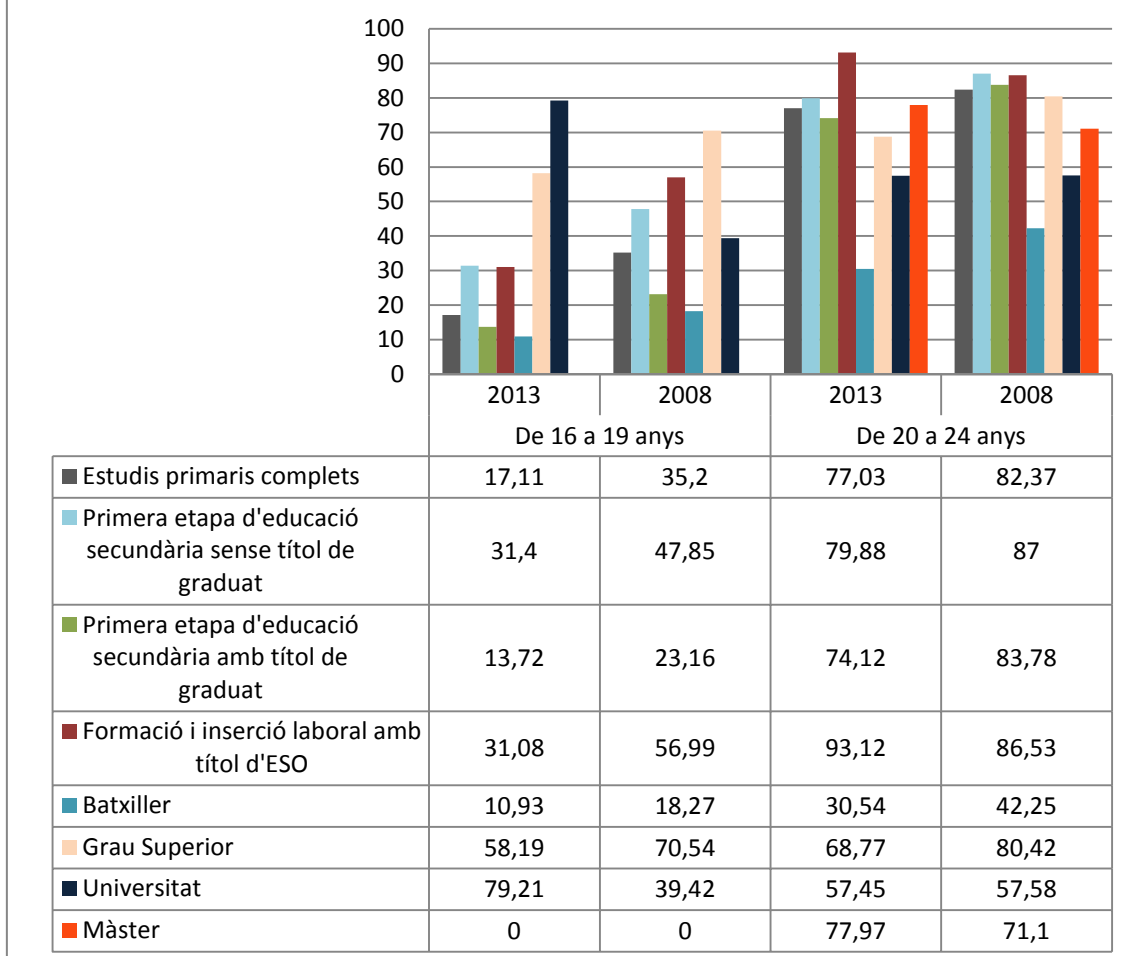

Font: Elaboració Pròpia. Dades: EPA.

Clarament, era d'esperar que, la taxa d'individus entre 16 i 19 anys fos més baixa que la de l'altre grup. És menys que la meitat. És lògic, ja que durant aquesta edat, aquest col·lectiu està en edat d'estudiar i hi ha menys possibilitat de que es trobin en el mercat laboral, encara que hi hagi un percentatge que si que hi està. Si passem a l'altre grup d'edat, veiem que, a partir de l'any 2008, aquesta taxa va disminuint degut a la crisi econòmica actual, situant-se en el menor valor en l'any 2013, no arribant al 60%.

Si desglossem la població activa segons l'edat i el nivell de formació assolit de l'any 2008 i del 2013, tindrem la següent taxa d'activitat.

Gràfic 17. Taxa d'activitat segons l'edat i nivell de formació assolit.

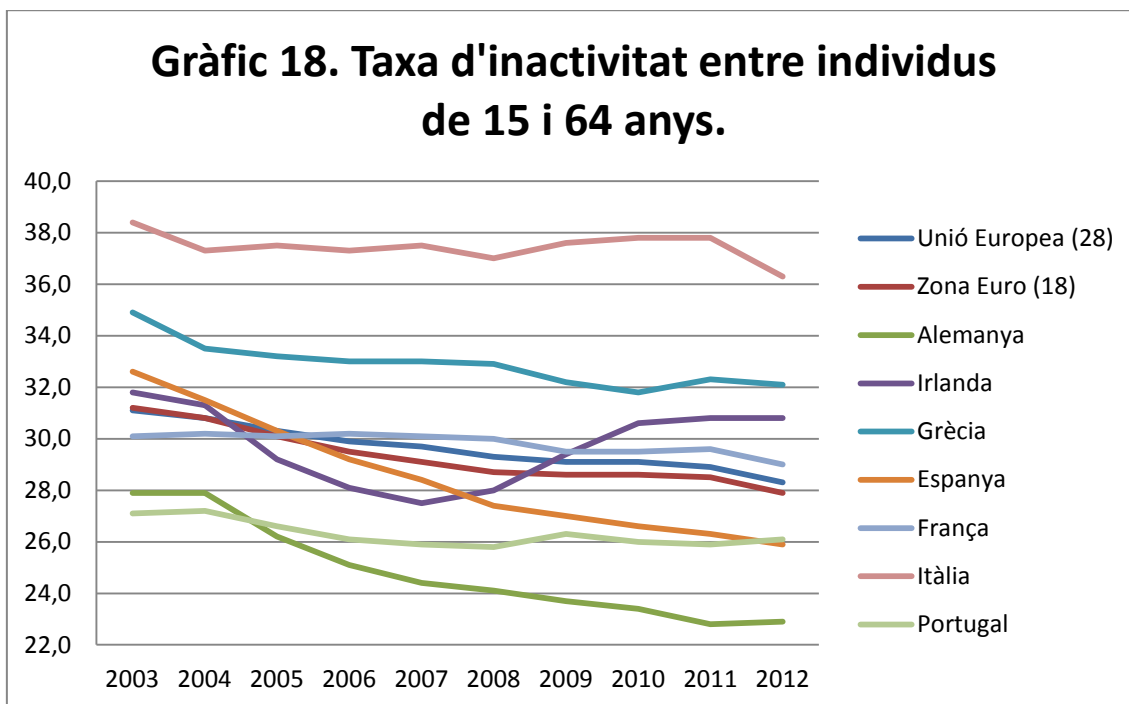

Font: Elaboració Pròpia. Dades: EPA.

Mirant aquest gràfic, veiem com els percentatges de la taxa d'activitat són molt majors en el grup d'edat que va des dels 20 fins els 24. Si ens centrem a analitzar aquest grup, podem dir que les taxes en 2013 han disminuït respecte a l'any 2008, excepte si es tracta de persones que tenen formació amb títol d'ESO i amb màster.

Aquesta taxa, generalment, és elevada envoltant el 75%. En canvi, la taxa d'activitat per persones que compten amb el batxiller és bastant baixa (30%). Ens hem de fixar que a mesura que el nivell de formació assolit és major la taxa d'activitat és menor, llevat del cas dels màsters. Aquesta disminució del major nivell de formació probablement sigui deguda a la partida de llicenciats espanyols cap a altres països amb la finalitat de trobar un lloc de feina que s'adapti al seu nivell d'estudis i, a més, una disminució dels fluxos d'entrada de la població inactiva.

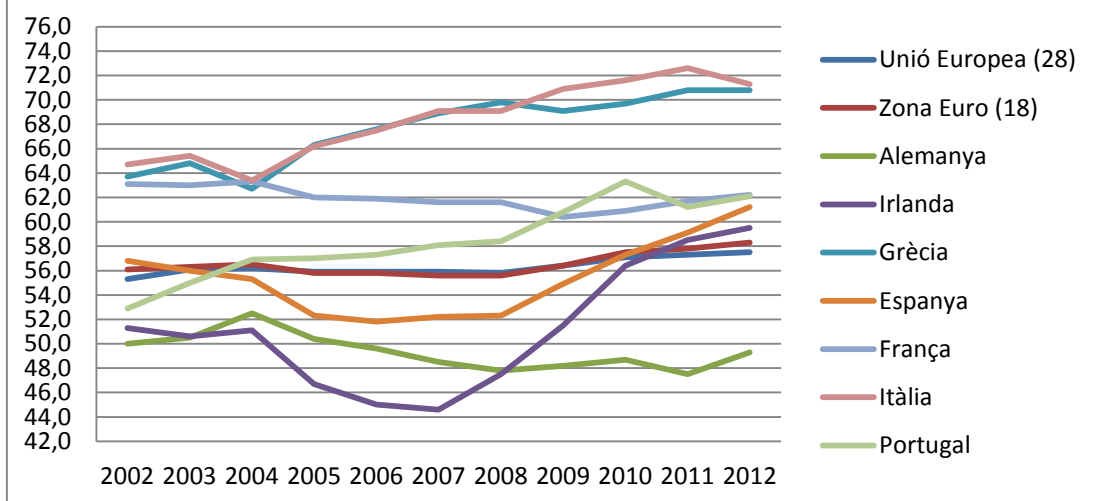
Parlant d'inactivitat, si estudiéssim aquesta taxa per països que estan envoltant del nostre veuríem que en el darrer any analitzat Espanya té una de les taxes que més ha disminuït degut a que, amb la crisi econòmica, molta població que esteia aturada, ha deixat de cercar feina per l'efecte desànim. Aquestes persones estan animades a abandonar el nostre país i anar a altres, com a Alemanya, per les perspectives d'ocupació que hi ha.

Font: Elaboració Pròpia. Dades: Eurostat.

En canvi, veiem que la taxa d'inactivitat juvenil de la Zona Euro es troba oscil·lant entre el 56% i el 58%.

Gràfic 19. Taxa d'inactivitat juvenil per diferents països.

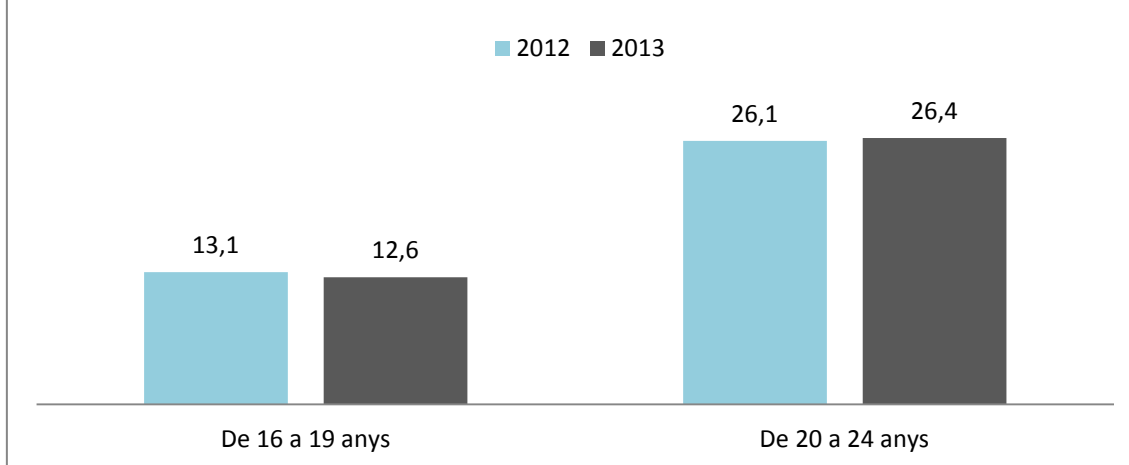
Font: Elaboració Pròpia. Dades: Eurostat.

Per tant, a Espanya a partir de l'any 2008, el número de joves en el mercat laboral va disminuint (com hem vist en el quadre 13) degut a l'efecte desànim que compensa la reducció de la probabilitat de moure's de l'ocupació a la inactivitat: la destrucció d'ocupació i l'augment de temps de durada de l'atur provoquen una disminució en la cerca de feina de la joventut aturada, el que incrementa el percentatge d'estar inactius.

Un altre tema que ha anat agafat rellevància tant a nivell institucional com a nivell mediàtic és el fenomen de les persones joves que ni treballen, ni es troben en el sistema educatiu ni reben formació alguna.

Les institucions inclouen dins aquesta categoria a les persones inactives i aturades que ni estudien ni reben formació. Si tenim en compte aquest criteri com referència, la taxa de joves en aquesta situació ha experimentat un descens controlat en el tram dels joves d'entre 16 i 19 anys, mentre que ha augmentat en els grups d'edat posteriors.

Gràfic 20. Persones joves que ni estudien ni treballen (NINI's) (% del total de la població)

Font: Elaboració Pròpia. Dades: EPA.

Més enllà de les consideracions crítiques dels NINI's, resulta preocupant el fet de que el grup d'edat més major sigui més elevat, ja que estan més a prop del mercat laboral. Aquest fet està relacionat amb la falta d'oportunitats de feina però també de rebre formació (degut a les retallades pressupostàries i pujada de taxes dels cursos de formació).

A part de tots aquests aspectes analitzats que poden ajudar a entendre aquesta elevada taxa d'atur juvenil podem trobar algunes altres raons que la fan augmentar com són la mecanització de processos (ha disminuït la necessitat de molts de llocs de feina); fallades en la legislació i un baix percentatge de joves emprenedors.

4. REFORMES A REALITZAR

En aquest apartat s'estudiaran les reformes i polítiques que haurien de tenir lloc pel Govern per intentar disminuir aquesta gran xifra catastròfica d'atur juvenil que tenim (55% segons l'Eurostat).

Com ja sabem, afavorir la inserció dels joves en l'àmbit laboral i millorar la seva situació dins el mercat laboral són dues de les gran prioritats del nostre Govern.

Un dels problemes que ha tingut el nostre Govern és la seva falta d'ambició i de seguiment. Ha incomplert el seu programa electoral des del principi. Després ha anat fent reformes, com la laboral, que han estat insuficients ja que l'única cosa que ha aconseguit és que hi hagi més contractes parcials.

Abans de començar a explicar algunes reformes que s'haurien de realitzar en el nostre país, anem a veure que han fet alguns països de la Unió Europea per intentar combatre-ho.

Alemanya té la taxa d'atur juvenil més baixa de tot el mercat laboral de la Unió Europea (7,9%). Encara que molts dels que tenen feina allà tenen salaris molt més inferiors que els mínims, és inevitable fixar-se en algunes mesures per intentar reduir l'atur. Podem destacar el sistema dual de formació professional que es basa en la unió entre el centre de formació i les empreses a l'hora de formar a l'individu. Aquest es converteix en aprenent durant, com a mínim, dos anys. A més d'aprendre, l'alumne rep una retribució equivalent a un terç del salari d'un treballador i les empreses que contracten són ajudades per l'Estat. Aquesta seria una bona mesura per aplicar a Espanya.

Unes altres mesures són els minijobs (parlarem més detingudament d'ells més endavant), que varen començar a Alemanya cap al 2003. Un altre aspecte que té una avantatge contra l'atur és la flexibilitat que concedeixen a les empreses per que pugui adequar els costos a la demanda de cada període.

Regne Unit té una xifra d'atur envoltant del 23%. Al ser una de les taxes majors que ha tingut durant la seva evolució, la Comissió per l'Ocupació i les Competències Laborals ha assessorat al Govern en la matèria de qualificacions.

A més, ha aplicat el que anomenem garantia d'ocupació a tots els joves, que assegura que tots els individus fins els 25 anys rebin una oferta de treball de qualitat, educació contínua, aprenentatge o un període de pràctiques dins un període de quatre mesos després de deixar l'educació formal.

França ha creat un ministeri dedicat a l'ocupació dels joves i han inventat els contractes "zero càrregues", per menors de 25 anys i permetran a empreses petites tenir un assalariat més sense cap cost. Els requisits són tenir-lo sis mesos, renovables fins un any. També existeixen les pràctiques en empreses mentre estan estudiant.

A més, han creat una "escola de la segona oportunitat" per gent que va abandonar els seus estudis.

Suècia ha augmentat les places de FP. Hem d'afegir que els aturats d'entre 20 i 25 anys que duen més de sis mesos aturats, poden ser contractats i així l'empresari té un benefici al reduir-se les contribucions socials.

Finlàndia en l'any 2006 va introduir una mesura anomenada "Speeding up the organization of providers of vocational education" que consistia en actuacions per l'acceleració a l'accés a l'educació superior per tenir facilitats a l'hora d'inserir-se al mercat laboral ja que en el país nòrdic tenen una avançada jubilació i tenen una immigració escassa.

Per afegir, incitaven als empresaris amb el "Sanssi-Kortti", un cupó que fa que aquests rebin una ajuda mensual per tenir un jove contractat.

A part d'això, no hi ha barreres i les ajudes per la recerca de feina també s'apliquen als estudiants finlandesos a l'estranger.

ESPANYA

Si aquesta situació que tenim no la disminuïm, correm un alt risc de perdre a tota una generació per l'ocupació i per la participació en la societat. Les accions que es facin han de ser ràpides i decidides.

Per la raó de millorar aquestes premisses el Govern va elaborar la "**Estratègia d'Emprenedoria i Ocupació Jove 2013-2016**". Els seus objectius són: millorar l'ocupació dels joves, augmentar la qualitat i l'estabilitat de la feina, promoure la igualtat d'oportunitats a l'accés del mercat de treball i fomentar l'emprenedoria. Per això s'ha d'incentivar la contractació i la iniciativa empresarial entre els joves, adequar l'educació que reben a la realitat del mercat de treball i reduir la taxa d'abandonament escolar.

Aquest anàlisi compta amb 100 mesures de les quals 15 tenen caràcter immediat (amb efectes a curt termini per estimular la contractació, la millora de la formació i l'emprenedoria) i la resta a més llarg termini, que pretenen fer front als problemes estructurals amb incidència sobre l'ocupació juvenil, entre altres trobem afavoriment de la flexibilitat i igualtat d'oportunitats, millorar la gestió i l'eficàcia de les estructures públiques i millorar els coneixements.

Totes aquestes mesures pareixien ideals però si analitzem el que estem vivint en l'actualitat, trobem moltes notícies on el que es deia no és suficient encara que anem pel camí correcte.

A més de totes les propostes, la comissió Europea va presentar a principis d'abril un document on explicava que les mesures adoptades a Espanya pel Govern en 2013 han tingut un gran impacte en les famílies amb menors ingressos i destaca com una de les causes els efectes proporcionals o regressius de la pujada de l'IVA. Per combatre l'atur i els creixents riscos de caure en la pobresa es proposen mesures en els sistema d'ocupació a nivell nacional per fer-los més eficients així com iniciatives a nivell europeu que

generin llocs de feina, tals com projectes d'infraestructures i noves inversions públiques sempre que hi hagi marge fiscal.

Juntament amb l'anterior, a principis de març d'aquest any la directora gerent del Fons Monetari Internacional (FMI), Christine Lagarde va posar més deures. En concret, més reformes laborals, una reducció del dèficit mitjançant impostos indirectes i més facilitats per crear empreses.

Per altra banda, ha donat importància a les polítiques actives d'ocupació, que s'han de reactivar més, ja que ajuden a la formació i a la recerca de feina.

Per intentar millorar l'ocupació juvenil, el Govern proposa algunes mesures com: la contractació a temps parcial amb vinculació a la formació, aconseguir la primera feina, etc. Però si analitzem aquestes mesures veurem que el que fan és incentivar els contractes temporals i aquest fet augmenta la precarietat laboral.

A part de totes aquestes polítiques que no són suficients, se n'haurien d'afegir altres.

En primer lloc, la OCDE va recomanar una reforma educativa per intentar pal·liar el gran abandonament escolar que tenim i reforçar el nivell educatiu. Per això, hauríem de millorar-ho des de l'educació infantil, mitjançant mesures orientades a la qualitat, seguidament d'un suport als alumnes d'educació secundària que estiguin a punt d'abandonar. També és important augmentar l'atractiu de la Formació Professional i dotar a les escoles de més autonomia per poder millorar l'eficàcia.

En termes universitaris, donar una major llibertat a l'hora de fixar les taxes de matrícula i l'augment de la taxa per alumnes repetidors en universitats públiques; flexibilitat en la durada de les carreres o fomentar més classes pràctiques per, així, estar millor preparat per la inserció laboral; fixació del salari més flexible en base a incentius i no per categoria professional i afavorir la mobilitat en el sistema universitari per augmentar el nombre d'investigadors de fora.

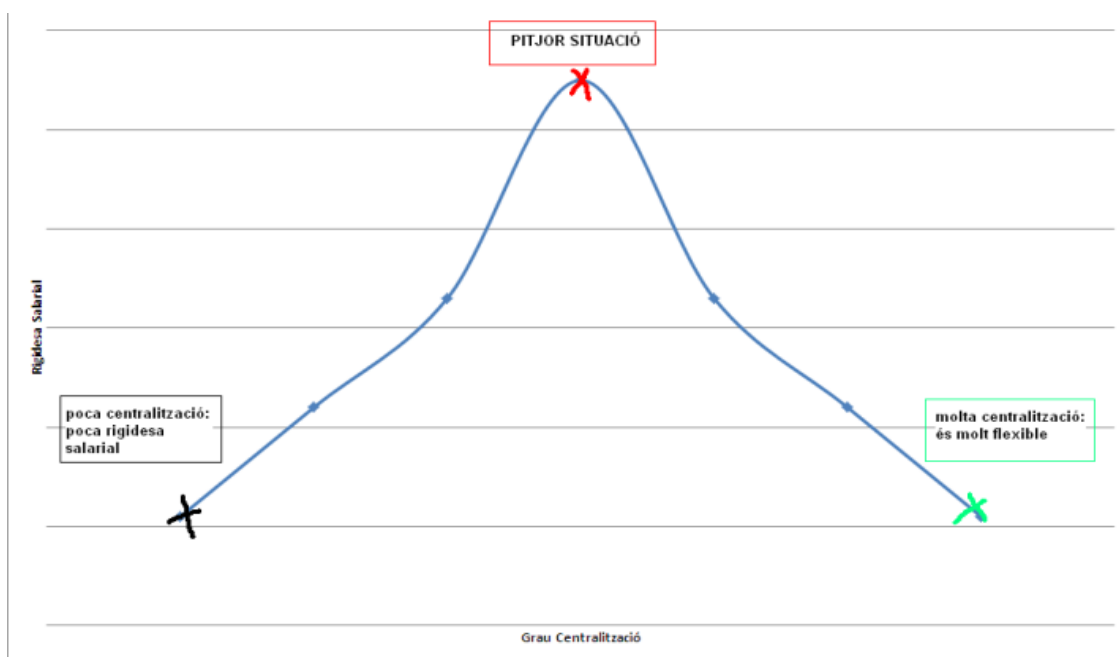
A part de l'educativa, també hem de continuar amb la reforma laboral per incentivar l'ocupació, sobretot, per poder reduir l'alta taxa d'atur que tenim. A més d'augmentar la productivitat del treballadors i de les empreses i així aquestes tindrien més incentius per fer noves inversions. Per això s'haurien de modificar: el sistema de les prestacions de la seguretat social; dels sindicats i negociació col·lectiva; els salaris mínims; la pressió fiscal i les polítiques actives d'ocupació (abans esmentades per Lagarde).

Ara enumerarem els aspectes d'aquesta reforma que afecten al col·lectiu més jove.

En primer lloc, corregir les prestacions de la seguretat social. Com sabem, si es cobra un alt subsidi d'atur i haurà menys incentius per tornar-se a inserir en el món laboral i per seguir cercant una nova feina.

En segon lloc, reformar el sistema de determinació dels salaris, el que afecta a sindicats i negociació col·lectiva. El creixement dels salaris s'hauria de determinar pel creixement de la productivitat no de la inflació (com es fa). A més, si ens fixem en la nostra manera de negociació col·lectiva veiem que provoca més atur al fer-se per sectors, en lloc de ser una negociació més centralitzada i reduir el poder que tenen els sindicats. Si ens fixem en el següent gràfic veurem el que succeeix en els diferents tipus de NC:

Gràfic 21. Tipus de NC.

Font: Elaboració Pròpia.

Espanya es troba en el pitjor punt, el cas intermedi, on hi ha molta rigidesa salarial i negociació provincial.

L'objectiu seria tenir un sistema més centralitzat ja que aquest sistema incorpora distribucions de rendes a nivell nacional, com són les externalitats, atur, inflació, etc. A més, s'eviten comportaments desleals i, en termes d'eficiència, tendríem menors diferències salarials i així també es veuria afectada la taxa d'atur de manera positiva.

Això ens du a parlar dels salaris mínims. Hem d'afegir que Espanya és l'únic país que a partir del 2008 no té la diferenciació de salaris mínims per edats i aquests, en el cas dels joves, són fonamentalment bastant elevats. Així, si tenim polítiques que incentivin la contractació de joves mantenint els salaris alts i podent reduir els costos laborals, ajudem a que es creï més abandonament escolar. A part de que aquest salari s'hauria de fixar en funció del nivell educatiu en lloc de la categoria professional (per combatre la sobrequalificació).

Quadre 16. Salari mínim interprofessional

	2013 -1S	2014 - 1S
Bèlgica	1.501,82	1.501,82
Irlanda	1.461,85	1.461,85
Espanya	752,85	752,85
França	1.430,22	1.445,38
Països Baixos	1.469,40	1.485,60
Portugal	565,83	565,83
R. Unit	1.264,25	1.216,75

Font: Elaboració Pròpia. Dades: Eurostat

Com podem observar en la graella anterior, els salaris mínims no presenten, gairebé, diferències respecte a l'any anterior. Però si comparem els diferents països si que trobem clares varietats.

Una reforma convenient a realitzar en el nostre país seria la modificació del salari mínim, ja que amb un salari mínim bastant alt es redueix la demanda de feina per part de les empreses i Europa té un salari mínim alt en proporció al salari mitjà. Per això, hem de trobar el salari més adequat perquè pot dur a pagar salaris més elevats i oferir més llocs de feina. Així un salari mínim més baix pot tenir un efecte beneficiós en la distribució dels ingressos amb molt pocs efectes perjudicials.

Però no hem d'oblidar que tenir un salari mínim també pot tenir efectes negatius pels més joves. En alguns països, el salari mínim d'un jove es calcula com una fracció de la taxa d'edat intermèdia i, si això no existeix, és possible que aquests treballadors siguin acomiadats.

Si pel contrari no tinguéssim un salari mínim, el poder de mercat en el mercat laboral el tindrien els empresaris i ells podrien optar per pagar salaris inferiors i tenir menys treballadors.

Per una altra banda, hi ha un assumpte on es diu que els salaris d'eficiència que les empreses paguen als treballadors és més alt que el d'equilibri, així poden estimular la seva productivitat, però com a aspecte negatiu tenim que augmenta l'atur (com a conseqüència de la reducció de la demanda de treball).

En canvi, també existeixen aspectes negatius de fixar un salari mínim com són: els treballadors que no tenen experiència laboral es queden fora feina, ja que l'empresari s'estimarà més contractar a algú amb experiència. Així, podrà aparèixer l'economia submergida i un augment de la taxa d'inflació.

A més de la negociació col·lectiva i dels salaris mínims, també hauríem de modificar la pressió fiscal, és a dir, les contribucions a la Seguretat Social que afecten a l'empresari. Ja que si aquesta pressió és elevada l'empresa contractarà els menors individus possibles i farà augmentar la taxa d'atur estructural.

Podem analitzar les diferents taxes de pressió fiscal que existeixen en Europa i fer una comparativa entre el 2007 i el 2012.

Quadre 17. Pressió fiscal. 2007-2012.

	2007	2012
Àustria	27,4	48,9
Bèlgica	37,5	56
Dinamarca	30,4	38,6
Finlàndia	35,6	42,5
França	40,2	50,2
Alemanya	32,4	49,7
Irlanda	2,1	25,9
Itàlia	32,8	47,6
P. Baixos	60,8	38,6
Noruega	28,5	37,6
Portugal	23,6	36,7
Espanya	31,1	41,4
Suècia	38	42,8
R. Unit	13,8	32,3

Font: Elaboració Pròpia. Dades: OECD Employment Outlook 2012.

El cas més rellevant és el d'Irlanda, ja que ha augmentat d'un 2.1% en 2007 a un 25.9% en 2012; però, així i tot, en el darrer any no és el país que conta amb una taxa de pressió fiscal molt alta. Mentre que sí que ho fan Bèlgica, França, Alemanya i Àustria, rondant un 50%. La més alta la té el país belga.

El nostre país es situa en el centre de la taula amb un 41.4%.

Podem veure com països com Irlanda i el Regne Unit no superen el 33%.

En general, veiem que aquests percentatges han augmentat considerablement amb els anys de crisi econòmica, excepte el cas dels Països Baixos.

En l'actual recessió es va suggerir que les economies amb taxes d'atur altes devien reduir la seva pressió fiscal o, el que és el mateix, les contribucions a la Seguretat Social i modificar les taxes com les taxes indirectes (IVA), el que no afectaria a la mida de la pressió fiscal. Aquesta devaluació fiscal també afavoreix a les exportacions, ja que es redueixen els impostos sobre el treball i, com a conseqüència, també ho fan els costos de producció dels béns exportats. Aquesta és una bona tàctica per millorar la competitivitat del país.

L'estudi de Keen i De Mooij (2012) assegura que una modificació entorn a l'1% del PIB de les taxes del treball cap a l'IVA pot incrementar les exportacions

netes entre un 0.9 i un 4% del PIB, fet molt positiu. Aquesta política va ser proposta a Portugal i Grècia, però en el 2012, només la va aplicar França.

Minijobs: una possible opció?

Abans ja hem parlat d'aquest tema, però ara analitzarem més detalladament si aquest tipus de feina és o no és bo.

Aquesta mesura està funcionant des del 2003 a Alemanya i es tracta de contractes de baixa remuneració i un màxim de 15 hores de treball a la setmana i que han servit per mantenir viva l'economia.

Els treballadors cobren uns 400 euros mensuals tenint dret a vacances pagades, baixes per maternitat i malaltia, a més dels terminis d'acomiadament. I si s'han de desplaçar també contenen amb una ajuda de transport.

Per aquests tipus de contractes no es necessita molta qualificació i molts d'individus l'adopten per no despenjar-se del sistema i poder trobar una millor feina en un temps.

A priori es va pensar que aquesta mesura seria impossible a Espanya, ja que l'empresari no respecta els horaris establerts. I degut a la temporalitat es provocaria un cicle de treball/atur constant que no solucionaria el problema de l'atur.

Però això no ha estat així i Espanya ha apostat per aquest tipus de contracte. Després de la devaluació interna dels salaris que ha provocat la reforma laboral, el Govern ha arriscat a potenciar el contracte a temps parcial per repartir l'ocupació existent i esperar a que la demanda interna es reactivi. També hem d'afegir que aquesta és una solució a curt termini però a llarg termini no és bo, ja que no hi ha incentius per formar als treballadors.

Segons dades de l'INE, dels 14.7 milions de contractes totals que es varen realitzar en 2013, casi 5.3 milions (el 36%) varen ser per hores. Des de que el PP va arribar al Govern s'han format 800000 contractes d'aquesta modalitat. Però, CC.OO. denuncia que s'ha abandonat la cerca de feina a temps complet.

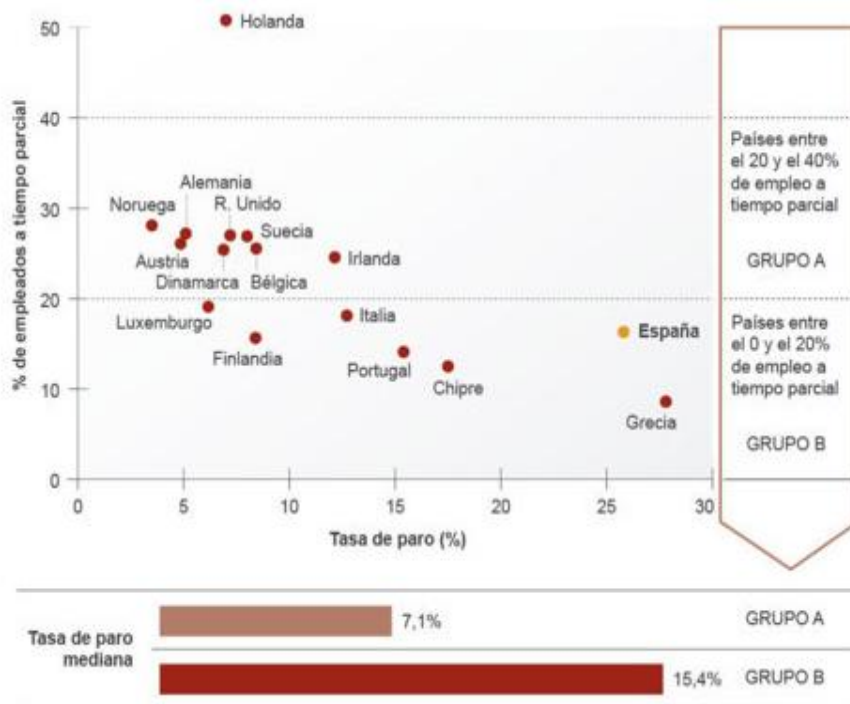
Gràfic 22. Tipus de contractació durant la crisi (En milions de treballadors).

Font: El Mundo. Dades: INE.

Si ho comparem amb dades d'Europa, veiem que Espanya es situa per davall de la mitjana.

Gràfic 23. Jornada a temps parcial a Europa.

Font: El Mundo. Dades: Eurostat.

La diferència és que en aquests països aquest tipus de contracte va dirigit a joves i a la segona renda familiar, dones en general, per poder complementar els ingressos familiars. Però en el nostre país, com diu Paloma López, secretària d'ocupació de CCOO, més del 60% que tenen aquest contracte és perquè no tenen més remei, ja que no troben altra feina i és el seu únic ingrés familiar. I molts ells voldrien treballar a temps complet.

I si sortim d'Espanya?

Una altra solució que han vist els joves per no estar aturats és sortir d'Espanya i provar sort a altres països, la majoria, d'Europa. Ho fan perquè, o bé, estan aturats o tenen feines de baixa qualitat per trobar-ne una que obtinguin majors ingressos o que estiguin més adequades al seu nivell.

Segons la premsa europea, envoltant de 450.000 joves espanyols que estan formats han abandonat el país des de l'any 2008 per la falta de demanda laboral. Els joves menors de 25 anys es veuen abocats a treballar per un sou baix o seguir fent pràctiques no remunerades i el que abans era una oportunitat per anar-se'n a fora per aprendre l'idioma o per formar-se en l'estranger, ara n'és una obligació. Ara no ho notem, però a llarg termini aquest fet repercutirà al nostre país en termes socials i econòmics, sense parlar del capital humà.

És a dir, aquesta crisi que vivim ha fet que el nombre d'espanyols que decideixen cercar-se la vida fora del país hagi augmentat un 33% des de l'any 2008.

Encara que això pareixi una bona solució pel Govern no ho és ja que el que s'ha de fer és una sèrie de reformes en diversos àmbits i no deixar que l'oferta i la demanda es regulin per la mobilitat dels individus. Un efecte d'aquesta immigració altament qualificada és que Espanya perd la inversió que ha realitzat en l'educació superior d'aquella persona i de la mateixa manera el capital social del que formava part aquest individu es redueix per la seva fugida.

5. CONCLUSIÓ

L'atur juvenil és un dels majors problemes que té el nostre país. Aquesta alta taxa demostra els desajusts que presenta el mercat de treball espanyol que s'han intensificat durant la crisi econòmica que vivim.

Els joves en edat laboral són el col·lectiu que té majors dificultats per poder trobar una feina i, quan la té, sofreix unes condicions de treball dures i nefastes.

Aquesta taxa macroeconòmica dista molt dels nivells estudiats en la resta d'Europa on han implementat mesures per que aquest atur no sigui tan alt.

Aquesta xifra tan preocupant pot estar desencadenada per un alt nombre d'individus que abandonen els estudis amb una poca qualificació i d'altres que tenen estudis però els hi falta experiència i competitivitat o es troben fent una feina per davall del seu nivell.

S'ha produït una generalització del contracte temporal al conjunt de la població assalariada, que s'ha estès a altres col·lectius diferents dels joves i ha produït un augment de les taxes de temporalitat en els diferents segments d'edat dels treballadors. El contracte temporal és pràcticament l'únic mecanisme que tenen els joves per accedir a la feina. Aquesta taxa de temporalitat va disminuint a mesura que va augmentant l'edat del treballador. L'alta contractació a temps parcial provoca que els joves caiguin en un estat de desànim al veure que no poden trobar una feina a temps complet i que les empreses no volen invertir en formació, ja que no quedaran molt de temps en el lloc de feina.

A més d'aquestes debilitats esmentades, en trobem d'altres que tampoc ajuden a la inserció dels joves en el mercat laboral com són una alta taxa d'abandonament escolar que dobla els valors de la UE; una alta temporalitat; difícil accés al mercat laboral dels grups en risc d'exclusió social; una manca en recursos per la Formació Professional, etc.

Per intentar millorar aquesta situació s'han proposat una sèrie de mesures. Les més importants, una reforma educativa i una laboral.

La primera que pugui pal·liar aquest abandonament escolar i el fracàs escolar, millorant la formació dual que combina la formació en els centres i en les empreses. S'haurien de realitzar modificacions en els estudis universitaris per incentivar l'estudi dels idiomes.

Per altra banda, una reforma laboral que acabi amb els contractes temporals i doni pas als contractes únics, millorant la flexibilitat i reduir la pressió fiscal a la que estan sotmeses les empreses. Una major inversió en les polítiques actives d'ocupació establint uns salaris mínims per edats i intentar combatre la sobrequalificació dels treballadors. A més, tenim una alta necessitat de millorar el nivell d'autoocupació i iniciativa empresarial entre els joves.

6. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Gurría, Á. (2013, 15 de Juliol). *Perspectivas de la Economía Española: Hacia un Modelo de Recuperación Sólido y Sostenible*. OCDE. Madrid. Disponible a: <http://www.oecd.org/about/secretary-general/perspectivas-de-la-economia-espanola-hacia-un-modelo-de-recuperacion-solido-y-sostenible.htm>
- Conferencia Internacional del Trabajo, 101 (2012). *La crisis del empleo de los jóvenes: ¡Actuemos ya!*. Informe V. Ginebra. Disponible a: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---relconf/documents/meetingdocument/wcms_176940.pdf
- Organización Mundial del Trabajo (2013). *Tendencias Mundiales del Empleo Juvenil*. Ginebra. Disponible a: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_222658.pdf
- European Commission (2013, 28 de Febrer). *Youth Employment: Commission welcomes Council agreement on Youth Guarantee*. Brussels. Disponible a: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-152_en.htm
- International Labour Office (2012). *Garantías juveniles: ¿una respuesta a la crisis del empleo juvenil?* Ginebra. Disponible a: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/documents/publication/wcms_223870.pdf
- Conferencia Internacional del Trabajo (2012). *La crisis del empleo juvenil: Un llamado a la acción* (101). Ginebra. Disponible a: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---relconf/documents/meetingdocument/wcms_187080.pdf
- Garcia, J.R. (2013, 30 de Setembre). *El desempleo juvenil como problema y la formación dual como parte de la solución*. BBVA Research. Madrid. Disponible a: http://www.bbva.com/KETD/fbin/mult/131018_friends_of_spain_JR_G_tcm346-406244.pdf?ts=12112013
- Brande, R., Fernández, M. i Montuenga, V. M. (). *Las Tasas de Paro Regionales Españolas: Convergencia o Polarización*. A Coruña (Galicia). Disponible a: http://www.congresos.ulpgc.es/aeet_aede/Descargas/Sesion3Sala1/Bande-Fernandez-Montuenga.pdf
- BBVA Research (2011, 27 de Setembre). *Desempleo juvenil en España: causas y soluciones*. Documents de Treball 11/30. Anàlisi Econòmic. Madrid. Disponible a:

- http://www.bbvaresearch.com/KETD/fbin/mult/WP_1130_tcm346-270043.pdf?ts=12112013
- 324 Catalunya. Redacció (2013, 30 d'Octubre). *L'Organització Mundial de la Salut afirma que l'atur juvenil ja és una "emergència sanitària" a Espanya*. Catalunya. Disponible a: <http://www.324.cat/noticia/2203755/societat/LOrganizacio-Mundial-de-la-Salut-afirma-que-latur-juvenil-ja-es-una-emergencia-sanitaria-a-Espanya>
 - Col·lectiu Lorenzo Luzuriaga (Juny, 2012). *Documento sobre el fracaso escolar en el estado de las autonomias*. Madrid. Disponible a: <http://www.colectivolorenzolzuriaga.com/Presentacion.htm>
 - Fernández Enguita, M., Mena Martínez, L. i Riviere Gómez, J. (2010). *Fracaso y abandono escolar en España*. Col·lecció Estudis Socials, 29 Obra Social La Caixa. Barcelona. Disponible a: http://obrasocial.lacaixa.es/deployedfiles/obrasocial/Estaticos/pdf/Estudios_sociales/vol29_completo_es.pdf
 - Felgueroso, F., Gutiérrez-Domènech, M. i Jiménez-Martín, S. (Febrer, 2013). *¿Por qué el abandono escolar se ha mantenido tan elevado en España en las últimas dos décadas? El papel de la Ley de Educación (LOGSE)*. Col·lecció Estudis Econòmics. FEDEA. Disponible a: <http://www.fedea.net/documentos/pubs/ee/2013/02-2013.pdf>
 - El Mundo (2012, 16 d'Octubre). *España, a la cabeza del fracaso escolar y el desempleo juvenil en Europa*. Agència EFE. Paris. Disponible a: <http://www.elmundo.es/elmundo/2012/10/16/espana/1350346752.html>
 - Europa Press (2013, 11 d'Abril). *España se sitúa a la cabeza de la UE en fracaso escolar con un 25% en 2012, según Eurostat*. Brussel·les. Disponible a: <http://www.europapress.es/sociedad/educacion/noticia-espana-situa-cabeza-ue-fracaso-escolar-25-2012-eurostat-20130411140128.html>
 - Navarrete Moreno, L. (2012). *Jóvenes y fracaso escolar en España*. Ministeri de Treball i Assumptes Socials. Madrid. Disponible a: <http://www.injuve.es/sites/default/files/2012/44/publicaciones/estudio-jovenesyfracasoescolar-completo.pdf>
 - Iber Campus (2013, 16 de Setembre). *España dobla la tasa de abandono escolar de la Unión Europea*. Disponible a: <http://www.iber-campus.es/espana-dobla-la-tasa-de-abandono-escolar-de-la-union-europea-25470.htm>
 - Europa Press (2013, 29 d'Octubre). *España a la cola de la UE en objetivos de empleo, I+D y abandono escolar*. Brussel·les. Disponible a: <http://www.europapress.es/sociedad/noticia-espana-cola-ue-objetivos-empleo-id-abandono-escolar-20131029121801.html>

- Butlletí Oficial de l'Estat (BOE) (2013, 10 de Setembre). *Plan Anual de Política de Empleo para 2013*. Núm. 217. Sec I. Pàg. 66383. Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social. Madrid. Disponible a: <http://www.boe.es/boe/dias/2013/09/10/pdfs/BOE-A-2013-9464.pdf>
- Observatori de les Ocupacions (2013). *Informe del Mercado de Trabajo de los Jóvenes. Servei Públic d'Ocupació Estatal*. Madrid. Disponible a: http://www.sepe.es/contenido/conocenos/publicaciones/pdf/IMT_2013_Datos_2012_Estatal_Jovenes.pdf
- Servei Públic d'Ocupació Estatal (2013). *Estrategia de Emprendimiento y Empleo Joven 2013/2016*. Disponible a: http://www.sepe.es/contenido/empleo_formacion/formacion/reforma_mercado_laboral/estrategia_emprendimiento_empleo_joven.html
- Expansión (2013, 20 d'Octubre). *España tiene uno de los mercados laborales más ineficientes del mundo*. Agència EFE. Madrid. Disponible a: <http://www.expansion.com/2013/10/20/economia/1382280367.html?a=103fd1578a879ce4879429348b43a8cf&t=1399659705>
- Medina Vasallo, D. (2012). *El mercado laboral español: un análisis comparativo con Alemania y Estados Unidos*. Universitat Abat Oliba CEU. Disponible a: http://www.recercat.net/bitstream/handle/2072/182697/TFC-MEDINA_VASALLO-2012.pdf?sequence=1
- BBVA Research (2013). *Situación España*. Anàlisi Econòmic. Madrid. Disponible a: http://www.bbva.com/KETD/fbin/mult/1311_Situacionespana_tcm346-410394.pdf?ts=2812014
- Servei Públic d'Ocupació Estatal. Publicacions. Disponible a: https://www.sepe.es/contenido/conocenos/publicaciones/index_publicaciones.html#publi_mercado
- Serrano, L., Soler Á. i Hernández, L. (2013). *El abandono educativo temprano: análisis del caso español*. Institut Valencià d'Investigacions Econòmiques (IVIE). València. Disponible a: <https://www.mecd.gob.es/dctm/inee/documentos-de-trabajo/abandono-educativo-temprano.pdf?documentId=0901e72b8173034a>
- García Montalvo, J. (2013). *Mercado de trabajo en España: Comportamiento y Análisis*. XVIII Future Trends Forum. Universitat Pompeu Fabra. Disponible a: http://www.fundacionbankinter.org/system/documents/8907/original/capl_Mercado_de_trabajo.pdf

- Rocha, F. (2009, 10 de Juliol). *Crisis económica y temporalidad del empleo en España*. Informes de la Fundació. Àrea d'Ocupació i Relacions Laborals. Madrid. Disponible a:
<http://www.1mayo.ccoo.es/nova/files/1018/Informe10.pdf>
- Institut Valencià d'Investigacions Econòmiques (2013, 17 de Desembre). *Cambio Educativo y Productivo en España, 1964-2013*. Compromís Social Bancaixa, n. 144. València. Disponible a:
<http://www.ivie.es/downloads/docs/ch/ch144.pdf>
- Institut Valencià d'Investigacions Econòmiques (2012, 31 d'Octubre). *Jóvenes y estudios: Relación con su situación laboral*. Compromís Social Bancaixa, n.139. València. Disponible a:
http://www.fundacionbancaja.es/archivos/publicaciones/CH139_Bancaja_ivie.pdf
- García-Montalvo, J. i Peiró, J.M. (2011, 29 de Desembre). *Crisis económica e Inserción Laboral de los Jóvenes*. Observatori d'Inserció Laboral dels Joves. Institut València d'Investigacions Econòmiques. València. Disponible a:
<http://www.ivie.es/downloads/docs/mono/mono2012-01.pdf>
- Bertola, G., Driffill, J., Seen, H., Sturm, J. i Valentini, A. (Febrer, 2013). *Labour Market Reforms and Youth Unemployment*. Chapter 3. The EEAG Report on the European Economy. Cesifo. p.73-94. Munich. Disponible a: <http://www.cesifo-group.de/ifoHome/publications/docbase/details.html?docId=19075122>
- Ministeri de l'Ocupació i Seguretat Social (2013-14). *Estrategia de Emprendimiento y Empleo Joven 2013/16*. Madrid. Disponible a:
<http://www.empleo.gob.es/es/estrategia-empleo-joven/>
- Carrillo, J. (2007, 18 d'Abril). *El mercado de trabajo español: ¿convergencia con Europa?* Economy Weblog. Disponible a:
http://economy.blogs.ie.edu/archives/2007/04/el_mercado_de_t.php
- Zarapuz Puertas, L. (Febrer, 2003). *Jóvenes y Empleo en España. Situaciones por Comunidades Autónomas*. Secretaria Confederal de Joventut. CCOO. Disponible a:
http://jovenes.ccoonavarra.org/publicaciones/informes/jovenes_y_empleo.pdf
- Expansión (2014, 5 de Març). *La CE publica su análisis sobre los desequilibrios y las reformas de España*. Agència EFE. Brussel·les. Disponible a:
<http://www.expansion.com/agencia/efe/2014/03/05/19289297.html>
- International Labour Conference (2012). *The youth employment crisis: Time for action*. 101st Session. Report V. Ginebra. Disponible a:

- http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---relconf/documents/meetingdocument/wcms_175421.pdf
- Jansen, M. (2014, 17 de Gener). *La tarea pendiente del empleo a tiempo parcial*. Nada es Gratis. Disponible a:
<http://www.fedeablogs.net/economia/?p=34938>
 - Gallego, J. (2014, 1 d'Abril). *La UE discute nuevas medidas para reducir el desempleo y los altos niveles de pobreza*. Agència EFE. El Mundo. Atenes. Disponible a:
<http://www.elmundo.es/economia/2014/04/01/533a2d10e2704e87328b456a.html>
 - De la Dehesa, G. (2000). *La Convergencia de España con Europa*. Centre for Economic Policy Research. Londres. Disponible a:
http://www.guillermodeladehesa.com/files/la_convergencia_de_espana_con_europa.pdf
 - Jiménez, M. i Mars, A. (2014, 3 de Març). *Lagarde pone más deberes para salir de la crisis*. El País. Bilbao. Disponible:
http://economia.elpais.com/economia/2014/03/03/actualidad/1393838441_694935.html
 - Rocha Sánchez, F. i Negueruela Cortés, E. (Març, 2014). *El mercado de Trabajo en España en 2013 ¿Hacia una recuperación frágil y socialmente injusta de la crisis?* Informe 87. Fundación 1º Mayo. Madrid. Disponible a: <http://www.1mayo.ccoo.es/nova/files/1018/Informe87.pdf>
 - Servicio Público Empleo Estatal (Maig, 2013). *Mercado de Trabajo en España*. Disponible a:
https://www.sepe.es/contenido/empleo_formacion/eures/pdf/MT_Espana.pdf
 - People Matters (2007). *Los jóvenes y el mercado laboral español*. Butlletí nº4. Observatori demografia y mercat laboral. Disponible a:
http://www.peplematters.com/observatorio_demograf%C3%ADa_y_mercado_laboral.aspx
 - People Matters (2007). *Desempleo y Mercado Laboral en España*. Butlletí nº7. Observatori demografia y mercat laboral. Diposnible a:
http://www.peplematters.com/observatorio_demograf%C3%ADa_y_mercado_laboral.aspx

- Institut Nacional d'Avaluació Educativa (2013). *Panorama de la Educación. Indicadores de la OCDE 2013. Informe Español*. Ministeri d'Educació, Cultura i Esport. Madrid. Disponible a:
<https://www.mecd.gob.es/dctm/inee/internacional/panoramadelaeducacion2013informe-espanol.pdf?documentId=0901e72b816996b6>

- Rahona López, M. (2008, 25 d'Abril). *Un análisis del desajuste educativo en el primer empleo de los jóvenes*. Universitat Complutense de Madrid. N°11. Madrid. Disponible a:
<http://www.fundacionsistema.com/media/PDF/Ppios11%20Marta%20Rahona.pdf>

- Pérez Ortiz, L. (2011). Política laboral española. Tema 9: Políticas Activas. Grup 86. Facultat de Ciències Econòmiques i Empresariales. Universitat Autònoma de Madrid. Madrid. Disponible a:
http://www.uam.es/personal_pdi/economicas/laurap/POL11/T9-Politicasactivas.pdf

- Doménech, R., Cardoso, M., Correa López, M., Díez de los Rios, A., García, J.R., González, F.J., et al. (2009, 27 de Febrer). *Situación España*. Servei d'Estudis Econòmics. BBVA Research. Bilbao. Disponible a:
http://www.bbva.com/KETD/fbin/mult/0903_situacionespana_tcm346-189472.pdf?ts=3172012

- McNeish, W. i Loncle, P. (2003). *Política Pública y Desempleo Juvenil en la Unión Europea: Convergencia hacia las especificidades nacionales*. N°65/04. Estudis de Joventut. Disponible a:
<http://www.injuve.es/sites/default/files/tema4.pdf>

- Prieto Alonso, M.R. (2012). *La Temporalidad en el Mercado de Trabajo Español*. Facultat de Ciències del Treball. Universitat de Valladolid. Valladolid. Disponible a:
<https://uvadoc.uva.es/bitstream/10324/1999/1/TFG-L%2089.pdf>

- Lobete Garcia, R. (Juliol, 2012). *Políticas Activas de Empleo en España*. Facultat de Ciències del Treball. Universitat de Valladolid. Valladolid. Disponible a: <https://uvadoc.uva.es/bitstream/10324/2000/1/TFG-L%2090.pdf>

- Dolado, J. J., Felgueroso, F. i Jansen, M. (Juny, 2010). *El conflicto entre la demanda de flexibilidad laboral y la resistencia a la reforma del*

mercado de trabajo en España. Col·lecció d'Estudis Econòmics. FEDEA. Madrid. Disponible a:

http://www.uam.es/personal_pdi/economicas/mjansen/investigacion_archivos/wpfedea.pdf

- OCDE (2013). *Taxing wages 2013. Special feature: average personal income tax rate and tax wedge in OCDE countries*. Disponible a:
http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/ocd/taxation/taxing-wages-2013_tax_wages-2013-en#page3
- Bases de dades consultades:
 - www.ine.es
 - www.eurostat.com
 - www.ocde.org

